

56245

V. évfolyam.

1914—1915.

2. szám.

TÖRTÉNELMI KÖZLEMÉNYEK

ABAUJ-TORNA VÁRMEGYE ÉS KASSA MULTJÁBÓL

ABAUJ-TORNA VÁRMEGYE ÉS KASSA SZAB. KIR.
VÁROS TÖRVÉNYHATÓSÁGÁNAK TÁMOGATÁSÁVAL

SZERKESZTI:

Dr. CZOBOR ALFRÉD

Abauj-Tornavármegye főlevéltárnoka.

KEMÉNY LAJOS

Kassa sz. kir. város főlevéltárnoka,
a Műemlékek Orsz. Bizottságának
lev. tagja

MUNKATÁRSAK:

Csoma József
Hoffmann Arnold
Kerekes György
Ferdinandy Gyula
Dr. Eöttevényi Nagy Olivér
Dr. Puky Endre

Révész Kálmán
Szabó Adorján
Dr. Takács Menyhért
Dr. Tóth-Szabó Pál
Varju Elemér
Dr. Veress Endre

BORSOD
MISKOLCI
MUZEUM

MEGJELENIK NEGYEDÉVENKÉNT.

ELŐFIZETÉSI ÁRA EGY ÉVRE HAT KORONA.

NYOMTA
A KASSAI KÖNYVNYOMDA ÉS LAPKIADÓ RÉSZVÉNYTÁRSASÁG
1916—11529.

TARTALOM.

	Oldal
Czobor Alfréd dr.: A kassai színészet története	49
Kemény Lajos: Kassa kuruckori ostroma	65

Családtörténet.

Czobor Alfréd dr.: Abaujvármegyében kihirdetett címeres nemes- levelek (1564—1711.)	68
Kemény Lajos: Adóhátralékos nemes háziurak Kassán. 1718.	75

Vegyesek.

Kemény Lajos: Egy Árpádkori végrendelet	78
K. L.: Költ az táborban	81
K. L.: Házasársak békéltetése	82
K. L.: Thököly Imre fejedelem levele egy vádlott nő ügyében	83
K. L.: Köztisztasági szabályrendelet	84
K. L.: Egy kassai ház története	86
K. L.: Egy céhemlék	87
Kemény Lajos: Egri Miklós	87
Kemény Lajos: Ráskay Gáspár Bebek Ferenchez	90
K. L.: Asszonyok a pellengéren	91

Irodalom.

K. L.: Dr. Nikolaus Pfeiffer, Die ungarische Dominikanerordenpro- vinz von ihrer Gründung 1221 bis zur Tatarenverwüstung 1241—1242, Zürich 1913.	92
Bibliographia	93

Szerkesztőség és kiadóhivatal: **KASSA, (Vármegyeháza).**

BORSODI
MISKOLCI
MÚZEUM

A kassai színészet története.

MÁSODIK FEJEZET.

Világi színészet az állandó színház felépítéséig.

Kassa világi színészete az első időkben idegen volt. Német muzsa ringatta bölcsőjét s uralta hosszú időn át színpadját. Midőn a XVIII. század dereka táján először beköszönt, még csak elszigetelt jelenség számba megy; de már reá két évtizedre megkezdí sűrűbb látogatásait s csakhamar oly szilárdan veti meg lábát, hogy évtizedeken át zavartalan biztonságban érzi itt magát.

1816-ig, midőn Kassa először látott falai között magyar színészeket, a város közönségét kizárólag német nyelvű színelőadások mulattatták. És még ezután is több mint egy évtizednek kellett elmulnia, hogy a hányódó magyar színészet itt megpihenhessen s állandóbb otthonra találjon.

Kassa e behódolását a német színészetnek egyoldaluan bírálóknak el, ha reá nem mutatnánk arra, hogy e tekintetben egy csapáson haladt ama többi hazai városainkkal, melyek színészeti múltja szintén a XVIII. századba nyulik vissza. Ezek színészetének is első hajtásai idegen talajból táplálkoztak.¹⁾ Idegen talajból, mert idegen volt ez a színészet nemcsak nyelvére, hanem eredetére nézve is. Nem hazánk földjéből fakadt; Ausztriából szívárgott át hozzánk, a fejlődésnek már egy bizonyos fokán.²⁾

¹⁾ *Bayer*: A nemzeti játékszin története. I. k. 553. l. és II. k. 268. és köv. l. — *Váli*: A magyar színészet története. 63. és köv. l. — *Ferenczy Z.*: A kolozsvári színészet története. 60. és köv. l. — *Heppner Antal*: A pozsonyi német színészet története a XVIII-ik században. Pozsony, 1910. — *Fekete Mihály*: A temesvári színészet története. Temesvár, 1911. 11. és köv. l. — *Kádár Jolán*: A budai és pesti német színészet története 1812–19-ig. Budapest, 1914.

²⁾ *Bayer*: A nemzeti játékszin története. II. k. 268–269. l.

Csak 1790-ben születik meg az első magyar színjátszó-társaság Pesten. Ugyanekkor az ország különböző helyein már javában folynak német színelőadások. S míg magában az ország fővárosában is a német színészek gondtalanul élik világukat¹⁾, azalatt az első és egyetlen magyar szintársulat a halállal vívódik s rövid hat évi viszontagságos élet után saját hazája központjában kimulni kénytelen.²⁾ A magyar színészetnek még nagy és hosszú harcot kellett az idegenek ellen végigküzdenie, hogy méltó helyét elfoglalhassa.

Kétségtelen, hogy a magyar színészet hiánya megkönynyította a német társaságoknak hazánkban való elterjedését. De ami ennek leginkább kedvezett, első sorban az az ismert körülmény, hogy városaink lakosságának zöme, a polgárság, német ajku volt s német volt kultúrája és társas élete is. Mily kilátások kecsegtethették volna különben a hazájukban megélni nem tudó és nálunk kenyerüket kereső német vándortársulatokat, ha itt nyelvüket, szellemüket megértő közönségre nem találtak volna?! Mária Terézia, majd II. József uralkodása, kivált ez utóbbinak nyíltan életbe léptetett németesítő politikája, még további előnyöket jelentett a német színészet javára, melyet egyébként a politikai hatalom is támogatásban részesített.³⁾

Kassán is ez időben a polgárság és főnemesség körében a német szó járta, míg a pór nép tótul beszélt. A német színészet meghonosodásának tehát a nyelvi kérdés itt sem állott útjában. Ha első fellépése — mint alább meglátjuk — még sem talált rokonszenvre, ez főként a városok akkori vaskalaposságában leli magyarázatát. Később, a szabadabb szellem terjedésével, Kassa is szívesen tárt neki kaput.

Bécshez való közelségénél fogva Pozsony volt az első és leggyakrabban látogatott állomása a német vándorszínész-csoportoknak. Utjuk innen Budán és Pesten keresztül egyrészt le Temesvárra, Nagyszebenbe, Brassóba s a többi váro-

¹⁾ Kádár J. i. m. 46. és köv. l.

²⁾ Bayer i. m. I. k. 72. és köv. l.

³⁾ U. o. II. k. 257. l.

sokba, másrészt fel Felsőmagyarország művelődési közép-pontjába, Kassára vezetett.

A szervezett német színésztársaságok nem jöttek hozzánk teljesen járatlan utakon. Kimutatható nyomok vannak arra, hogy különféle kóborló idegen komédiások már a XVII. század eleje óta felkeresték hazánkat.¹⁾ 1641-ből való tudósítás szerint ilyenek ez évben Kassán is megfordultak. Egy kölcsönként költél eltulajdonításával gyanúsított „néminemű játékos németek“-ről van benne szó, kik Kassán felszedvén sátorfájukat, augusztus 20-ikán már Eperjesen tanyáznak, a honnan azután Lőcsére is átrándultak.²⁾ Tudva azt, hogy Németországban is csak a XVII-ik század második felétől kezdve lépnek fel hivatott német színészek, s hogy ekkor Ausztriának sincsen német színészete³⁾, ezekről a „játékos németek“-ről nem gondolhatunk mást, mint hogy csak afféle vándorbohócok, mutátványos előadások szereplői voltak.

Ilyenfajta vándorcsoportok bizonyára később is gyakran felkeresték Kassát anélkül, hogy színügyi tekintetben közelebbi figyelemre tarthatnának számot.

Az első szervezett német színésztársaság fellépése Kassán és ezzel itt a világi színészet első megjelenése — hiteles adatok bizonyága szerint — az 1762-ik évre esik. Midőn e tényt leszögezzük, nem lehetnek továbbra is irányadók a már a múlt század elején helyesnek vélt és azóta a mai napig ismételt és hitelesnek elfogadott közlések, melyek a kassai világi színpad első föltünését 1781-re, vagyis a természetesen szintén német Hilverding-féle színtársulat itteni tartózkodási idejére teszik, vagy legalább is annak korábbi létezéséről nem tudnak.⁴⁾

¹⁾ Váli i. m. 53. l.

²⁾ Eperjes város levele Kassához. 1641. aug. 20. — Kassa város lev. 6815/8. sz. — Közölte Kemény Lajos (Történelmi Közlemények Abauj-Torna vármegye és Kassa multjából IV. évf. 232. l.)

³⁾ Ferenczy i. m. 60. l. — Dr. Eugen Filtsch: Geschichte des deutschen Theaters in Siebenbürgen. (Archiv des Vereins für siebenbürgische Landeskunde. Neue Folge. 21. k. 531. l. 3. jegyzet)

⁴⁾ V. ö. I. C. von Thiele: Das Königreich Ungarn. Kaschau, 1833. V. k. 119. l. — Klestinszky László: A kassai magyar színészet 1781—

Egy nő, Bodenburgné Gertrud, volt a feje, „principálissá”-ja, annak a szintársulatnak, mely Kassát elsőknek felkereste. Bécsből indult vándorutjára, s miután előzőleg hazánk más nagyobb városaiban, így Budán, Temesvárott és Nagyszebenben is megfordult, 1762 farsangján¹⁾ Kassán termett. Kilátásait nem zavarhatta az, hogy német előadásokat hoz színre; mert — mint az előadottakból megítélhetjük — a város közönsége ezt csak szívesen fogadhatta. Az újdonság varázsa is reménynyel kecsegtethette, mert hiszen Kassa azelőtt aligha látott világi színjátékokat. Nagy csalódásra kellett azonban ébrednie, ha nem számolt azzal, hogy a szigorú erkölcsi felfogás és ebből kifolyólag minden, az erkölcsre nézve veszélyesnek tetsző ujitástól való irtózás, — aminek kedvezőtlen következményeit már Nagyszebenben is keserűen tapasztalnia kellett,²⁾ — oly mélyen hatja át még ekkor is nálunk a városi szellemet, hogy azzal Kassán is szemben találja magát.

Mily gondosan őrködtek a városokban az erkölcsök fölött, erre eléggé megfelelnek azok a szigorú statutumok, melyek nemcsak a táncot, korcsmázást és más efféléket tiltanak, hanem kiterjednek az életmódra, a ruházatra, ételekre, fényűzésre is. Ilyenmő rendszabályok még a XVIII. század közepén is egymást érik.

A vándorszínészettel pedig együtt jár a könnyűvérűség; kivált színésznőkkel együtt a vándorlás és nélkülözés erkölcsrontó hatása szembetűnő. Érthető tehát, hogy Kassának zárt és egyforma eszméktől eltelt közönsége, de meg a polgárság erkölcsének hű öre, a városi hatóság, is határozott balítélettel fogadta az első kassai színésztársaságot s nem habozott vele szemben idegenkedésének és ellenszenvének külső jeleit is kimutatni. Az alább előadottak azt gyaníttatják, hogy ez a balítélet némileg jogosult is volt.

1877. Kassa, 1878. 3. 1. — *U. a.*: A kassai színház története. Kassa, 1881. 3. 1. és utána mások.

¹⁾ 1762 február 28-án ezt olvassuk: . . . „de comediis, quae non ita pridem in L. Regiaque Civitate hac produci ceperunt” . . . (Kassa v. levé. Tanácsi iratok, 1762. évi 131. sz.) A farsang ez évben február 24-ikével zárult.

²⁾ *Filtsch* i. m. 534. és köv. ll.

Farsang végével a nagybőjt miatt¹⁾ Bodenburgnének a játszást hosszabb időre abba kellett hagynia. Hire járt ugyan, hogy egyesek óhajára e tiltott időben is folytatni akarja az előadásokat, s hogy egyet már meg is tartott; a városi tanács azonban kezdettől fogva azonnal érélyesen ellenszegült minden erre irányuló törekvésnek.²⁾ Az egyházi hatóság is neszét vette a dolgoknak. Az egri érseki helynök Bydeskuti János szépsi-i esperes útján szorgalmazza a városi tanácsot, hogy tiltsa meg a színészeknek a további játszást — legalább ennek a tisztán ájtatoskodásra szánt szent időszaknak a tartamára. Egyben arra is figyelmeztet, hogy mivel előadásaik pénz-pazarlásra vezetnek, ezáltal — különösen tekintve a folyó háboru miatt előállott pénzhiányt — a közügynek is kárára vannak. Térjenek meg inkább — így folytatja — ők is Istenükhöz ebben a bűnbánatra alkalmas időben s fájjalják őszintén kihágásaikat, melyekkel sok ártatlan lelket netalán már megbotránkoztattak és az erény útjáról letéritettek. És még akkor se adjon a városi tanács számukra engedélyt, ha esetleg azt ígérnék, hogy vallásos történeteket fognak bemutatni; mert — mondja — hiában prédikálnak azok ma erényt, kik tegnap még élceket s talán ocsmányságokat is adtak elő. Ha pedig makacskodnának, börtönöztessenek be e jövevények, kiket a legalacsonyabb rendű embereknek nevez.³⁾

Megirtuk mindezt, hogy színesebb képet nyerjünk arról, mily megvetett volt még ekkor nálunk egyes körök részéről a színi pálya s emiatt a színész társadalmi állása is mily alacsony sorba helyeztetett Ezt mutatja az a sok megaláztatás is, melyben Bodenburgnének már az előző évben Nagyszébenben⁴⁾, ezuttal pedig Kassán — itteni szereplésének kivált második felében — része volt. Hogy pedig a főtebbiek

¹⁾ A nagybőjt az 1753 december 4-iki felsőbb rendelet szerint a komédiák, táncmulatságok stb. tekintetében a tiltott időszakok közé tartozott.

²⁾ Kassa v. lev. 1762. évi 131. sz.

³⁾ ... „infimae sortis homines“ ... (Kassa v. lev. Tan. ir. 1762. 131. sz.)

⁴⁾ *Filtsch* i. m. 534. és köv. l.

mennyire nem mondhatók egyoldalú egyházi felfogásnak, elég arra utalnunk, hogy az egri érseki helynök, illetőleg a szep-sii esperes átíratát a városi tanács teljesen magáévá tette. Sőt még tovább is ment; amennyiben azon mesterkedett, hogy végleg eltávolítsa Kassáról a színésztársaságot, mely továbbra is itt maradt azzal a szándékkal, hogy husvétkor ismét megkezdje előadásait.

A városi magistratus e magatartása világosan kitetszik abból a felterjesztésből, melyet márc 2-án a helytartótanács-hoz intézett. Ebben azt kérdezi, vajjon nem kellene-e a Kassán tartózkodó színészeket megakadályozni abban, hogy a közérdek szempontjából veszélyes és ezekben az időkben éppenséggel nem kívánatos színelőadásukat husvét után folytassák. Nyomatékoság kedvéért korábbi, bizonyos nyilvános játékokat tiltó felsőbb rendeletekre utal. Rámutat továbbá a háboru miatt bekövetkezett szűk világra és pénzhányra s a pénz-pazarlásra, melyet a színelőadások látogatása maga után vonna.¹⁾

A helytartótanács határozata azonban mindezek ellenére is Bodenburgnéra nézve kedvező volt.²⁾ A város ugyanis akár rosszakaratulag, akár nem, de mindenképen helytelenül hivatkozott egyes korábbi rendeletekre, mert ezek csak szerencse- és másnemű pénzre menő játékokat tiltanak, melyek t. i. a közönség kifosztását célozzák. A tanács tehát — akarva nem akarva — kénytelen volt a további játszásra az engedélyt megadni, s így Bodenburgné társulata másfél havi szünet után ismét megkezdhetette működését.³⁾

A főuri osztály, a nemesség, a katonatisztek, a közhivatalok tisztviselői nem osztottak a városok szigorú felfogásában. Kassa lakosságának tekintélyes részét alkották ezek s Bodenburgné publikuma miként Nagyszebenben⁴⁾, úgy itt is javarészt közölők kerülhetett ki. Bizonyára ezek biztatására

¹⁾ Kassa v. lev. Tan. ir. 1762. 131. sz.

²⁾ U. o. 148. sz.

³⁾ 1762. február 25-ikétől, a nagybőjt kezdetétől, április 11-ig, husvétig, nem játszhatott

⁴⁾ *Filtsth* i. m. 535. l.

akarta — mint fentebb láttuk — a „principalissa“ a nagyobbjében is folytatni előadásait. És ezekre céloz a városi tanács is: akkor, midőn a helytartótanácsból a színjátékok betiltását szorgalmazván azt írja, hogy azért kér ez ügyben intézkedést, nehogy az ő rovására irassék, ha a Kassán lakó, de a városi hatóság iurisdictionja alá nem tartozó közegek hozzájárulása következtében a színi előadások legközelebb esetleg ismét megkezdődnek.

A városi és egyházi hatóság részéről megnyilvánuló ellenszenv miatt Bodenburgnének aligha lehetett volna maradása Kassán, ha a imént elősorolt, a városban tekintéllyel bíró körök oltalmukba nem veszik. Legfőbb pártfogójára Abaujvármegye főispánjában, gróf Csáky Antalban, talált, kiről tudjuk, hogy az iskolai színjátékoknak is nagy barátja volt.¹⁾ Nincs kizárva, hogy az ő közreműködése tette lehetővé e német színészcsapat Kassára jutását is.

Közbevetőleg meg kell említenünk, hogy egyes főuraink hazánk nem egy helyén udvaraikban és ezeken kívül kezdettől fogva nagy anyagi és erkölcsi támogatásban részesítették az idegen színészetet. Bizvást elmondható, hogy azokon a pénzösszegeken, melyeket ezekre fordítottak, csekély jóakarattal és magyarosabb érzéssel meg lehetett volna teremteni a magyar színészetet.²⁾ De gróf Csáky Antalnak, akárcsak az előző évben az erdélyi kormányzónak,³⁾ Bodenburgnéval szemben kimutatott jóindulata félremagyarázhatatlanul csak általában a színjátékok iránt táplált rokonszenvére vezethető vissza s jogunk van feltételezni, hogy ez a rokonszenve az akkor még gondolatban sem jelentkező magyar színészet iránt, ha lett volna ilyen, talán még fokozottabb mértékben nyilvánult volna meg. Az bizonyos, hogy nyílt erkölcsi támogatása mellett nem pazarolta pénzét arra, hogy az idegen színészetet Maecenas módjára hathatósabban felkarolja és ezáltal Kassán hosszabb életet biztosítson számára.

Bodenburgné és társulata nem sokkal azelőtt, hogy

¹⁾ Lásd az előző fejezetet.

²⁾ Bayer i. m. II. k. 257. és köv. l.

³⁾ Filtsch i. m. 534. l.

Kassát elhagyni készült, igen nagy bajba keveredett s csak nagy pártfogója, a főispán jóakaratu közbelépésének és többszöri nyomatékos szorgalmazásának köszönhetette, hogy súlyos és lealázó helyzetéből sikerült kilábalnia. Nevezetesen Bodenburg Keresztély a budai tanács előtt bepanaszolta nejét, kivel azelőtt együtt állott a színésztársaság élén,¹⁾ hogy magával vivén három leányát, öt hűtlenül elhagyta és a színészetet tovább folytatva társulatának bizonyos Andrasch Fülöp nevű tagjával állott össze s vele házasságtörő viszonyban él. Ez okból úgy ezeknek, mint állítása szerint szintén erkölcstelen életet folytató legidősebb leányának, Teréziának, letartóztatását és őrizetbe helyezését kéri mindaddig, míg vádjainak bebizonyítása végezt Kassára nem utazik.²⁾ Buda város átiratára a kassai tanács a három gyanúsítottat, Bodenburgnét, Terézia leányát és Andrasch Fülöpöt, május 24-én csakugyan börtönbe záratta.³⁾ Valósággal akként bántak velük, mint akár a közönséges gonosztevőkkel. A fogdmegek úgy hurcolták őket végig a városon az utca gunyakaja közepette.⁴⁾

A bebörtönözöttek első tekintete Csáky Antal grófra esett, ki előtt folyamodásukban siralmas hangon tárták fel a velük történeteket s oltalmáért esedeztek.⁵⁾ És Csáky nem késett tekintélyét érdekükben érvényesíteni. Azonnal levelet írt a városnak, melyben reámutat a színésztársaság szóbanforgó három tagjával szemben tanúsított méltatlan bánásmódra és arra az igazságtalanságra, hogy a városi bíróság őket pusztá gyanúsítás és alaptalannak látszó vádaskodás alapján a gonosztevők számára rendeltetett nyilvános börtönökbe záratta. Hivatkozik kiváló és előkelő egyéneknek, de meg magának e városnak is a tanuságára, hogy ezek a színészek miként másutt, úgy itt is kifogástalan, tisztességes életmódot folytattak. Ilyeneknek ismeri őket nemcsak a köz-

¹⁾ Kassa v. levlt. 1762. évi 229. sz.

²⁾ U. o. 1762. é. 224. sz.

³⁾ U. o. 1762. é. 225., 226. és 234. sz.

⁴⁾ U. o. 1762. é. 234. sz.

⁵⁾ U. o. 1762. évi 234. sz.

vélemény, hanem erről ő maga is személyesen meggyőződött. Kéri tehát a társaság fogságra vetett három tagjának szabadon bocsátását, annál is inkább, mert ha még jogosan is hárult volna rájuk a gyanu, még akkor is enyhébben és tisztességesebben kellett volna velük szemben eljárni.¹⁾

A városi tanács válaszában elismeri, hogy a színészekről itt létük óta semmi olyant nem tud, ami hírnevüknek ártana, kivéve, — jegyzi meg észrevehető gunynyal — hogy egyik szolgálójuk éppen csak az imént törvénytelen magzatnak adott életet. Egyebekben a tanács kéri a főispánt, hogy a bebörtönzést ne rója fel hibájául. A birói joggyakorlat értelmében kellett így eljárnia, mert a budai tanács ez esetben határozott kitételrel bűnügyben („in causa criminali“) kereste meg; a vádlottak pedig a panaszos részéről férji, illetőleg apai hatalom alatt állanak, s miután Kassáról már távozni készültek, nem lehetett letartóztatásukkal késlekedni. Addig nem helyezhetők szabadlábra, míg Bodenburg bizonyítékainak előterjesztése végett meg nem érkezik ²⁾ Ezért a kassai tanács őt a budai útján egyidejűleg megsürgeti, hogy igyekezzék minél hamarabb Kassára utazni.³⁾

Csáky azonban ebbe nem nyugodott bele. A városi tanácshoz intézett újabb átiratában továbbra is megmarad amellett, hogy a bebörtönözés nem volt helyén való. A panaszos férj minden alapos bizonyítékot nélkülöző, pusztá előadása, kiről egyébiránt úgy is sok rossz hír kering, erre a szigorú intézkedésre egyáltalában nem nyújt alapot s nem lehet rá sulyt helyezni mindaddig, míg a vád teljesen be nem igazolódik. Ami pedig a tanács tudósítása szerint egyik szolgálójukkal megesett, ez csak akkor érinthetné a szóbanforgó színjátszókat, ha ebben bűnrészséggel lehetne őket vádolni, a miről pedig nem lehet szó. Mindezek mérlegelésével intézze a tanács úgy a dolgot, hogy a szintársulat meggyalázott három tagja szabadon bocsáttassék s hivatását tovább folytathassa, nehogy, ha a vád majd

¹⁾ Kassa v. lev. 1762. é. 234. sz.

²⁾ U. o. 1762. é. 226. sz.

³⁾ U. o. 1762. é. 225. sz.

valótlannak bizonyulna, ártatlanul fosztassanak meg kenyerrüktől. De hogy míg az egész ügyre világosság nem derül s Bodenburg bejelentett eljövetele megtörténik, a várost el ne hagyhassák, a főispán velük szemben vagy a hivatalos zár alkalmazását ajánlja, vagy pedig olyan intézkedést, mellyel a városból való kilépésük lehetősége megakadályoztassék, a miben a város katonai parancsnoka is készséggel kezére fog járni a tanácsnak.¹⁾

Ezek a meggyőző erővel, de amellet előzékeny és tapintatos hangon megirt érvek hatottak a városi magistratusra. A letartóztatott színjatszókat a Csáky gróf által felhozott indokok alapján május 28-án, közel öt napi fogság után, ideiglenesen szabadlábba helyezte. Sőt most már tovább is ment engedékenységeben. Önként megengedte nekik, hogy színi előadásait június 15-ig tisztességgel folytathassák, amely időpontra t. i. vádlójuk Kassára érkezését kötelesek bevárni. Ezzel szemben mindössze csak annyit tett, hogy éber őrködést rendelt el a város kapuinál, elővigyázatosságból, hogy korábban el ne távozhssanak²⁾ Mindezt tudomására hozta Csákynek és egyuttal tudatta a budai tanácsal, hogy Bodenburg Keresztély június 15-ikéig okvetlenül jelenjen meg Kassán bizonyítékainak előterjesztése végett. Ezt különben az általa gyanúsított személyek a városhoz benyújtott folyamodásukban maguk is követelték.³⁾ Ha ezt nevezett a mondott határidőig nem teszi, a tanács szabadon ereszti őket utjukra. Miután ugyanis alaposabban megvizsgálta ügyüket, kitünt, hogy a nádortól, az erdélyi kormányzótól és különböző városoktól, melyekben színi előadásokat tartottak, tisztességes életmódjukról tanuskodó hiteles utleveleik vannak. Ezen felül ezideig kassai tartózkodásuk alatt sem lehetett olyasmit tapasztalni, a mi ellenük a bűnvádi eljárást megokolta volna, ahogy ezt a budai tanács kívánta.⁴⁾

Bodenburg e közben minden előzetes felszólítás nélkül,

¹⁾ Kassa v. lev. 1762. évi 228. sz.

²⁾ U. o. 1762. évi 231. sz.

³⁾ U. o. 1762. évi 232. sz.

⁴⁾ U. o. 1762. évi 232. sz.

a maga jószántából, május 31-ikén elindult Kassára, úgy, hogy a fentieket a budai hatóságnak — mint ez ennek június 9-ikén kelt értesítéséből kiderül¹⁾ — már nem állott módjában vele közölni.

A városokban akkor uralkodó felfogásra kirívóan jellemző, amit e tudósítás további részében olvasunk. Eszerint Buda kijelenti, hogy első megkeresésének külszetére a „bűnügyben“²⁾ kitételt helyesen és nem ok nélkül alkalmazta; egyrészt, mert férj feleségét házasságtörés büntetével vádolta, másrészt, hogy a posta, látván a fenti jelzést, a levél továbbítását meggyorsítsa; de meg azért is, mert az ilyen levél bérmentesen küldhető. Egyébként a szóban forgó színészek birtokában levő utleveleket, melyek őket pártfogásban részesítik, a budai városi hatóság az úgy érdemét illetőleg nem tekinti irányadóknak, mert miként a nádornak részükre kiállított és annak idején általuk Budán is felmutatott ilyenmő okirata is mutatja, azok csak arra az időre vonatkoznak, amikor e színjátszók csakugyan tisztességesen viselkedtek. De — így szól tovább az átirat — annak a háznak a tulajdonosa, melyben ők Budán színi előadásait tartották,³⁾ megidézttetvén, őszintén feltárta, hogy ezeket az embereket feltűnően gyanus életmódjuk miatt, Isten büntetésétől való félelmében, kiparancsolta házából.⁴⁾ Ha erről a tanácsnak még távozásuk előtt tudomása lett volna, bizonyára nem kerülték volna el részéről a megtorlást⁵⁾, — teszik hozzá hivatalos fontoskodással

¹⁾ Kassa v. lev. 1762. évi 277. sz.

²⁾ „In causa criminali“. Kassa v. lev. 1762. évi 224. sz.

³⁾ Kassa v. lev. 1762. évi 277. sz. — Arról, hogy Bodenbürgné társulata Budán is játszott, a budai német színészet ismertetői sehol sem tesznek említést. Adatainkból az is megállapítható, hogy budai szereplésének ideje az 1760-ik év tavaszára esik. (U. o. 1762. évi 229. sz.) Vajjon nem-e azok közé tartozott ez a színésztársaság is, melyek 1760-ban Budán a várban a Vörös Sünhöz és a Vizivárosban a Fehér Kereszthez címzett vendégfogadóban tartottak előadásokat? (V. ö. Bayer i. m. II. 270. l. — Kádár Jolán i. m. 9–10. l. — Váli i. m. 71. l.)

⁴⁾ . . . „Homines istos ob nimium suspectam vitae suae conditionem metu poenae Dei, Domo sua exesse iussisse“ . . .

⁵⁾ Kassa v. lev. 1762. évi 277. sz.

Buda város érdemes előjárói. Nekünk pedig mindehhez nincs hozzáfűzni valónk. A városi erkölcsök szigorát és a vándorszínész-élet iránt érzett bizalmatlanságot a most taglalt átíratban foglaltak magukban is eléggé megvilágítják.

Bodenburg Keresztély, ki foglalkozására nézve arcképfestő volt¹⁾, és ki azóta, hogy neje Bécsben a szintársulattal együtt elhagyta, állandó lakás nélkül, mint panorámás, képeket mutogatva vándorolt egyik helyről a másikra, jun. 10-ike körül Kassára érkezett. De amint a város kapujánál megjelent, az őrség, melynél neve nyilvántartásban volt, azonnal letartóztatta és a főőrségre, majd magához a város katonai parancsnokához vezette. Itt abban a kellemes fogadtatásban részesült, hogy a parancsnok adjutánsa azzal támadt reá, miért taszította feleségét és leányait annyi nyomorúságba, s hogy ha nem volna jobb sorból való, megérdemelné a megbotoztatást. Erre úgy megijedt szegény, hogy négy napig még csak mutatkozni sem mert sehol.²⁾ Majd június 14-én olyan nyilatkozatot írt alá, mely az egész huzavonának váratlanul egy csapásra végett vetett. Írásban adta, hogy csak bosszúból és meggondolás nélkül vádolta be nejét, leányát és Andrasch Fülöpöt, s hogy megbánva tettét, tőlük ezennel becsületük és jóhírnevük megtámadásáért bocsánatot kér.³⁾

Saját elhatározásából, vagy valamely kívülről jövő nyomásnak engedve cselekedett-e így Bodenburg, ezt a tényállás tárgyilagos elbírálása szempontjából mindenesetre jó volna tudni. Pusztán a nyilatkozat, mely a városi tanács kezeihez továbbított, e tekintetben legfeljebb csak feltevésekre utal bennünket.

Másnap Bodenburg a városnál történt hivatalos kihallgatása alkalmával vádjait egyszerűen visszavonta. Annak magyarázatául pedig, ami őt e vádak emelésére indította, azt adta, hogy Bécsben egy Czigl Ferenc nevű ember biztatta fel neje ellen bosszúból, amiért ez leányát nem akarta hozzáadni.⁴⁾

1) „Portren-Mahler” (Kassa v. lev. 1762. évi 269. sz.)

2) Kassa v. lev. 1762. évi 229. sz.

3) U. o. 1762. évi 269. sz.

4) U. o. 1762. évi 229. sz.

Melyik félnél van az igazság, Bodenburg meghátrálása ellenére sem lehet eldönteni. Ép úgy nem bírhat különös súlyjal a színésztársaság három tagjának Bodenburgné és társaira nézve kedvező tanuvallomása;¹⁾ mert csak természetes, hogy nem nyilatkoztak főnöknőjük és kartársaik kárára. Hogy Bodenburg önként eljött Kassára állításainak bizonyítása végett, ez némileg az ő javára billenti a mérleget, valamint azok a különös kalandok is, melyeken Kassára való belépése után át kellett esnie. Bizonyos, hogy a kassai katonai parancsnok is hathatós pártfogásába vette Bodenburgnét.²⁾ Csakis ő intézkedhetett jóelőre a város kapuinál, hogy a panaszos férjet letartóztassák s azután eléje vezessék. Mindez — úgy gyanítjuk — azért történt, hogy megelőzve Bodenburgnak a városi hatóság előtt való megjelenését, őt megfélemlítsék. És nincs kizárva, hogy a szerencsétlen ember akár ennek, akár pedig újabb fenyegetések, vagy rábeszélések hatása alatt ment bele a fenti nyilatkozattételbe. Akármint áll is a dolog, itt határozottan két ellentétes felfogás áll egymással szemben. Az egyik a városi, mely az erkölcsösség megsértésének pusztá gyanuját is elégségesnek tartja arra, hogy a színészek ellen a legszigorubban fellépjen, akiknek könnyelmű életmódja miatt egyébként is veszélyeztetve látja a polgárság egyszerű erkölceit. A másik a szabadabban gondolkodó körök, első sorban a főnemesség, katonaság, felfogása, melyet már egyáltalában nem befolyásol a színészek magánélete. A Bodenburgné és társaságának két tagja ellen felhozott vádak, tekintet nélkül arra, hogy igazaknak fognak-e bizonyulni, vagy nem, a társadalom e csoportjait nem tartják vissza attól, hogy a Kassán időző színésztársaságot pártfogásukban részesítsék. Ezek a színjátékok által nyújtott, a mindennapi élet unalmát elűző élvezetet mindennél előbbre helyezik. Az ilyen szabadabb gondolkodást a városok zárkózott polgári eleme ekkor még távoltartotta magától. De már nem volt messze az idő, midőn a társas élvezeteket is erősen

¹⁾ Kassa v. levél. 1762. évi 229. sz.

²⁾ Nagyszebenben is élvezte az ottani „commendans” pártfogását. (Filtsch i. m. 535. l.)

korlátozó szigor, mely városainkat még a XVIII. század közepén is hatalmában tartja, lényegesen fölengedett, s ezáltal a színészet is abba a helyzetbe jut, hogy korábbi lenézését Kassán is a pártolás váltja fel.

Bodenburgné szintársulata hány tagból állott, pontos számot nem adhatunk. A nőtagok közé sorolhatjuk kivüle legidősebb leányát, Teréziát is, míg két fiatalabb leánya, Julianna és Anna Mária valószínűleg csak gyermekballetekben lépett fel.¹⁾ A férfi-tagok közül első helyen említjük a már jól ismert sziléziai származású²⁾ Andrasch Fülöpöt, ki 1760-ban Budán szegődött a társulathoz s azelőtt üveges mesterséget folytatott. Ő a „principalissa” kegyeltje volt. Értett a zenéhez és a szindarabok rendezésében is jártasságot mutatott. Főnkönje őt ezért igazgatói minőségben szintársulata élére állította. Heti fizetése eleinte egy tallér, később 2 rajnai forint volt, meg ellátás. A másik színészt Spivacsek Ferencnek hívták. Valószínűleg ez volt a társulat énekese.³⁾ Névleg ismerünk továbbá még egy Schwager Lénárd és egy Hasenhuth József⁴⁾ nevű színészt is. Ez utóbbi két, az előbbi kettő közel három évvel azelőtt, hogy Kassára jött, került ehhez a társulathoz.⁵⁾ Állítólag Bodenburgné társulatánál kezdte meg pályafutását s itt töltötte a próbaéveket Bécs későbbi neves színművésze, a legkiválóbb Hamlet, Brockmann, ki Bodenburgnének veje

¹⁾ Kassa v. lev. 1762. évi 224. sz. — 1771-ben Nagyszebenben egy Bodenburg Borbála nevű színésznővel is találkozunk, ki egy színházi botrányáról vált híressé. (*Filtsch* i. m. 538. l.) Lehetséges, hogy ez is a mi Bodenburgnének egyik leánya volt.

²⁾ Kassa v. lev. Polgárjogot nyert egyének névlajstroma. 1774.

³⁾ Ezt nevéből következtetjük, mely csak ugynevezett ragadmánynév lehetett. „Spivacsek” csehül „énekes”-t jelent a becző kicsinyítő képzővel. Ő maga is valószínűleg cseh származású volt.

⁴⁾ Az a Hasenhuth, aki 1777 táján Nagyszebenben áll egy színésztársaság élén, ezzel a Józseffel lehet azonos, ki Bodenburgné társulatának fölhasználása után valószínűleg maga szervezett szintársulatot. Így eselenék az a feltevés, amit egyébként *Filtsch* is csak fönttartással említ (i. m. 541. l. jegyzet), hogy Nagyszebenbe akkoriban a későbbi híres bécsi komikus, Hasenhuth Antal, vitt volna társulatot.

⁵⁾ Kassa v. lev. 1762. é. 229. sz.

is volt.¹⁾ A társulat az itt elősoroltakon kívül bizonyára még több tagból állott; de egészben véve nem lehetett valami nagy.²⁾

Ami Bodenbugné műsorát illeti, erről közelebbi adatok hiányában csak általánosságban szólhatunk. Nem egész három évtizeddel utóbb egy feljegyzés úgy emlékezik meg róla, mint aki Magyarországon és Erdélyben először adott elő szabályszerűen betanított darabokat.³⁾ Nem utolsó dolog ez, ha elgondoljuk, hogy Bécsben is csak 1747- és 1748-ban adtak elő először rendszeres szindarabokat.⁴⁾ Bécs azelőtt csak a rögtönzött színjátékokat ismerte és ezek abban az időben, midőn Bodenbugné hazánk nagyobb városait bejárta, még mindig nagyban divatoztak. Csak 1768-ban alkonyodott be ennek az elavult színésznek, amidőn is Mária Terézia az extemporalizálást eltiltotta.⁵⁾ Ezek után kétségtelen, hogy Bodenbugné műsorán a szabályszerűen betanult darabok mellett jelentős szerepet játszottak a rövid ballek,⁶⁾ a rögtönzött előadások, az úgynevezett „Hanswurst” és a pantomimiák is.⁷⁾ De a fentebbiek alapján még így is elmondhatjuk, hogy az első kassai színtársulat a hazánkban ez időben megforduló többi vándortársulat jobbjai közé tartozott. Művészi, vagy egyáltalában magasabb színvonalról itt természetesen nem igen lehet szó, mert a német színészet java aligha jött át hozzánk. Ez bizonyára nem érzett kedvet ahhoz, hogy fölvéve a vándorbotot a bizonytalan megélhetés útjának vágjon neki.

¹⁾ *Filtsch* i. m. 536–537. l.

²⁾ ... „besuchte mit ihrem *kleinen Häufchen* die mehrsten Stätte Ungarns“ ... (*Archiv des Vereins für siebenbürgische Landeskunde*. Neue Folge. XXI. k. 356. l.)

³⁾ ... „Sie war es, die zuerst in Ungarn und Siebenbürgen regelmässig eingelernte Stücke ... gab.“ (U. o. 533. l.) — Erre nézve lásd még: *Ungarische Revue*, VII. 90 l.

⁴⁾ *Bayer* i. m. II. k. 293 l. — *Filtsch* i. m. 537. l.

⁵⁾ *Bayer* i. m. II. k. 295 l.; *Kádár J.* i. m. 9. és köv. l.

⁶⁾ ... „diese Bodenburgin gab gut gelernte Stücke, wie auch kleine *Ballets*“ — mondja a fentebb említett feljegyzés. (*Archiv des Vereins für sieb. Landeskunde*. XXI. k. 534 l.)

⁷⁾ *Filtsch* i. m. 537. l.

Bodenburgné előadásait úgy, mint az előző évben Nagyszebenben,¹⁾ valószínűleg Kassán is a saját maga által készített bódében tartotta. A város pénztárába az itt eltöltött idő alatt összesen 9 frt 95 kr. díjat fizetett be.²⁾

További sorsát illetőleg annyit tudunk, hogy még ugyanez évben, 1762 őszén, ismét Nagyszebenbe ment, de a városi tanács ezuttal szintén a pénzszerzésre való hivatkozással a játszást, minthogy pénzpazarlásra ad alkalmat, nem engedélyezte.³⁾ Lehetséges azonban, hogy az erdélyi kormányzó közbenjárására, mint ahogy ez az előtte való év tavaszán is történt, a tanács megváltoztatta e határozatát és Bodenburgnének mégis sikerült előadásokat tartania. 1765 és 1766 tavaszán újlag Nagyszebenben működik.⁴⁾ 1767 és 1769 nyarán pedig Pozsonyban találjuk.⁵⁾ Meghalt Passauban.⁶⁾ Társulata a pozsonyi szereplés után nemsokára a legnagyobb valószínűség szerint feloszlott. Erre vall, hogy vezető tagja, a már többször említett Andrasch Fülöp, 1774-ben Kassán polgárjogot nyer.⁷⁾ Ugy látszik, hogy a bizonytalansággal küzdő színészi pályát ismét előbbi foglalkozásával, az üvegességgel, cserélte fel. Kassának Bodenburgné, amint innen kitette lábát, soha többé feléje sem nézett. Ezt azok után, amiket itt átélt, könnyen meg tudjuk érteni.

Távozása után majd húsz esztendő telt el anélkül, hogy a többi vándortársulatok közül legjobb tudomásunk szerint csak egyetlenegy is Kassára vetődött volna. Bodenburgné esetének híre bizonyára hozzájuk is eljutott s oly mélyen véssődhetett emlékezetükbe, hogy még évek múltán is óvakodtak szekerük rúdját Kassa felé fordítani.

(Folyt. köv.)

Dr. Czobor Alfréd.

1) *Filtsch* i. m. 534. l.

2) Kassa v. lev. *Rationes inspectorales bonorum l. regiaeque civitatis Cassoviensis anni 1762.* 5. l.

3) *Filtsch* i. m. 535. l.

4) U. o. 535—536. l.

5) *Ungarische Revue* VII. 90. l.

6) *Filtsch* i. m. 536. l.

7) Kassa v. lev. Polgárjogot nyert egyének lajstroma 1774. jan. 14.

Kassa kuruckori ostroma.

Az 1703-ik év azzal köszöntött be a kassai polgárokhoz, hogy a várost a kuruc sereg körülzárta és egy év múlva — az 1704-ik év október hó 20-án — adta fel azt a császári sereg Forgách Simon kuruc generálisnak.

A város átadását tárgyalások előzték meg a két ellenséges hadsereg között, amelyekbe enged bepillantást az alábbi levél:

Generosi, prudentes ac circumspecti Domini, mihi observandissimi.

Servitiorum meorum paratissimam semper commendationem

Minthogy az kassai vitézlő renddel való *capitulációnak* egyik punctuma azt tartja, hogy az minemű adóssága volna azon kassai militiának itten Magyarországbán, afféle debitumok ante exitum militiae exolváltassanak. Mivel penig kegyelmetek közül is némelyek az megirt vitézlő rendtől afféle adóságot contraháltak, az mint ezen includált extractusból meg fogja érteni kegyelmetek. Kire nézve kegy.-nek *generalisi tisztem* szerint serio intimálom, méltóztassanak magok törvénye szerint mindazokat admoneáltatni, hogy az includált extractusban comprehendált adóságokat pro 8-o praesentis kész pénzül ide Sebesre hozzák minden okvetlen. Másképp ha az militiának afféle debitumoknak nem exolutiónak tovább is itten való mulatása causáltatik, elhitessék magokkal, mind kemény executio fogja érni s mind penig valaminemű költségek expendáltatnek azalatt rájuk, azok fizetik meg. In reliquo servet Deus praetitulatas Dominationes vestras ad vota propria.

Sebes die 3 Octobris 1704.

Earundem Dominationum Vestrarum servus paratus:

Paulus Orosz.

Kivül: Generosis, prudentibus ac circumspectis dominis, iudici primario et caeteris consultoribus liberae ac regiae civitatis Cassoviensis etc. dominis observandis.

Cassovia.

Alatta más kézzel: Praesentatae 6 octobris 1704 circa horam 12

Eredetije papiroson, zárlatán pecsét, Kassa v. lvt. 12232. sz. a.

Erről a *bloquádá*-ról emlékezik meg az 1705-ik év május hó 3-án kelt városi jegyzőkönyv:

Eadem determináltatott, hogy a Bankón levő fürdőnek gondjaviselése engedtessek Fürdős Pintér József uramnak tiz tallérig való árendában, mivel az elmúlt esztendőben *bloquádnak* alkalmajosságával alkalmasint elpusztult és a nemes városnak módja nincsen felállítására.

Az 1706-ik év őszén Rabutin császári serege fogta ismét ostrom alá a várost. Egykoru vers, melynek csupán négy sornyi töredéke maradt korunkra a Kassai Századoknak elnevezett kézirati krónikában, így adja elő:

A hires Rabutin Kassa városát,

Sűrűn löveti Forgách bástyáját.

Uram segélj! s küldé az Ur szolgáját,

Esze Tamást, nem mást s megtartá Kassát.

Ez a pár sor mintegy dióhéjban örökitette meg a történelmi esemény emlékezetét s különösen Esze Tamását, akinek rátermettsége játszhatott közre első sorban az ostrom visszaverésében.

A kassai református egyház épületeiben sat. ekkor esett kárról ad számot az egyház levéltárában őrzött okirat, mely szerint a bombák a templomban 600 frt, a lelkészlakban 60 frt, az iskolában 40 frt kárt tőnek. Az okirat ama szavaiból is, hogy a kár a templom falait és bolthajtását érte, kitűnik, hogy a mai apácák templomát érte a pusztulás; a kassai Schiessler Gáspár egykoru krónikája*) szerint ezt a templomot, mint a mely a reformátusokat illeti, az 1706-ik év január hó 9-én adták át nekik a biztosok.**)

*) Kiadta Thaly Kálmán a Történelmi Tár 1884-ik évf. 740—749. II.

**) Révész Kálmán. A kassai református templomok rövid története. Sárospatak 1911.

Az ostrom alkalmából az egyház kassai szőlőjéből 800 frt ára bort vitt el az ellenség, a tályai és bodrogkereszturi szőlőkből 700 frt árát s ugyaninnét még 550 frt áru bort, mely a lelkésznek fizetésében járt.

Az okirat ez :

Damna in obsidione Rabutiana bonis helveticae confessionis Cassoviensis illata. Et quidem.

1. In muro et fornice templi per bombardas aliquot vicibus transposis damnum extendit se ad fl. 600.

2. In domo parochiali in destructione scandularum et etiam plosione bombardorum damnum extendit se ad fl. 60.

3. In schola pariter extendit se damnum ad fl. 40.

4. In vinea Cassoviensi ex amissione vinorum doleorum circiter viginti computando saltem ad fl. 40 damnum extendit se ad fl. 800.

5. In vineis submontanis in promontorio Tallyaiensi et Bodrogkereszturiensi situatis pariter in amissione vinorum circiter quatuordecim computando saltem flor. hung. 50, damnum se extendit cd. fl. 700.

6. Item in duabus vineis ordinario ministro nostro ab ecclesia in solutionem ordinariam concessis inque promontorio Tallyaiensi situatis ex amissione vinorum circiter undecim computando saltem in flor. 50 damnum extendit se ad fl. 550.

Totum damnum ecclesiae helv. Conf. Cassoviensis facit flor. hungaricales 2930.

Kívül : Nr. 222° *sine dato*, orig (inale). No. 6. Rabutin mennyi kárt tett, arról való levél.

Eredetije papiroson, az egyház rányomott pecsétjével, a kassai ev. reform. egyház levéltárában 115. sz. a.

Kemény Lajos.

CSALÁDTÖRTÉNET.

Abaujvármegyében kihirdetett címeres nemeslevelek (1564—1711).*)

Nadlányi másként *Mazár* Dániel; fel.: Kovács Anna; testv.: Illés, András és Judit. I. Lipót. Laxenburg, 1677. jun. 10. Kh. 1679. máj. 9. (f. 128.)

Nagy András és fia: István. I. Lipót. Wien, 1661. aug. 8. Kh. 1662. febr. 4. (f. 81.)

Nagy Benedek; fel.: Layos Kata, *Nagy* Tamás, *Pap* Anna. II. Ferd. Wien, 1633. jan. 12. Kh. 1634. szept. 4. (f. 98.)

Nagy Ferenc, István és Péter. I. Lipót. Pozsony, 1659. szept. 27. Kh. 1660. ápr. 26. (f. 20.)

Nagy István. *Angyal* János. II. Ferd. Regensburg, 1636. szept. 6. Kh. 1639. szept. 5. (f. 455.)

Nagy Imre; fia: Mihály. *Diószeghy* Ferenc. I. Lipót. Wien, 1666. ápr. 7. Kh. 1666. szept. 13. (f. 309.)

Nagy István; fel.: Sztankovics Mária; fia: Sándor. *Ollós* Simon. *Gál* Miklós. I. Lipót. Wien, 1669. jun. 26. Kh. 1670. márc. 3. (f. 44.)

Nagy János. III. Ferd. Pozsony, 1655. márc. 20. Kh. 1663. febr. 1. (f. 96.)

Nagy Márton; fel.: Tóth Anna; fia: Márton; testv.: Miklós. *Bakai* György és fel.: Szeneczi Anna. I. Lipót. Laxenburg, 1663. máj. 27. Kh. 1664. jan. 18. (f. 163.)

*) Legutóbbi közleményt lásd V. évfolyam 38—41. lap.

Nagy Márton és Orbán. I. Lipót. Sopron, 1682. jun. 14. Kh. 1683. febr. 8. (f. 51.)

Nagy Mihály. III. Ferd. Wien, 1656. okt. 24. Kh. 1657. dec. 10. (f. 330.)

Nagy Mihály; fel: *Farkas Anna*. Utóbbi fivére: *Farkas Mihály* és fel.: *Orosz Margit* és ezek leányai: *Kata*; *Farkas Mihály* testv. *Miklós.* I. Lipót. Wien, 1651. márc. 14. Kh. 1666. szept. 13. (f. 309.)

Nagy Mihály és Buda Gergely. I. Lipót. 1690. jun. 10. Kh. 1691. márc. 13. (f. 138.)

Nagy (de Dombintos) *Boldizsár, Sámuel és Mózes.* III. Ferd. Pozsony. 1655. máj. 8. Kh. 1655. jul. 17. (f. 191.)

Nagy (de Isep) *János, László, Mihály és István.* III. Ferd. Wien, 1637. aug. 23. Kh. 1639. febr. 15. (f. 404.)

Nagy (de Nádasd) *András*; fel: *Csani Kata*; fiai: *Márton, Miklós és György.* II. Wien, 1629. nov. 10. Kh. 1630. jan. 4. (f. 362.)

Nagy (de Saarköz) *Mátyás*; fel.: *Kata. Kálmánczy István.* II. Ferd. Wien, 1632. okt. 26. Kh. 1633. jul. 11. (f. 39.)¹⁾

Nagy (de Tisza-Varsány) *Mihály.* III. Ferd. Wien, 1649. nov. 26. Kh. 1650. febr. 8. (f. 37.)

Nagy másként *Csontos István.* III. Ferd. Wien, 1650. febr. 15. Kh. 1650. jul. 5. (f. 61.)

Nagy másként *Hegedüs Ferenc*; fel.: *Tooth Anna*; fiai: *János, György és István*; leánya *Anna.* III. Ferd. Pozsony, 1637. dec. 22. Kh. 1638. jul. 12. (f. 338.)

Nagy másként *Varga* (de Sajó-Keresztur) *Lukács*; fel.: *Bakó Dorottya*; gyermek.: *János, György, Orsolya és Erzsébet.* Bethlen Gábor. Kassa, 1624. ápr. 9. Kh. 1624. ápr. 17. (f. 137.)

Nagy másként *Vécsey István, Mihály és János.* Wien, 1618. máj. 18. Kh. 1619. ápr. 27. (f. 22.)

Nagy (Beszerményi) lásd *Almássy.*

¹⁾ Minthogy *Sárközi Nagy* másként *Czimbalmos András* résztvett az 1631-ik évi pórlázadásban, sem az alispán, sem a kassai generális nem akarja nemesnek elismerni. (f. 39. és 45.)

Nagy (de Szathmár) lásd *Báthory*.

Nagy lásd *Borbély* (de Beregszász.)

Nagy (de Légrád) lásd *Gellyén*.

Nagy lásd *Kolozsvár*.

Nagy lásd *Kopczy*.

Nagy lásd *Ladányi*.

Nagy lásd *Rákay*.

Nagy lásd *Soltész*.

Nagy lásd *Szendrey*.

Nagy lásd *Szőcs*.

Nagy lásd *Szikszy*.

Nagy lásd *Török*.

Nagy Gacsalyki András. *Jósvay* György. Előbbi fel.:
Képes Kata és gyermek.: András, György, Judit és Kata.
Lakatos György. I. Lipót. Wien, 1665. ápr. 22. Kh. 1666.
dec. 13. (f. 312.)

Nagyiday György; fel.: Krasznay Erzsébet. *Tölczéki*
János. *Ujváry* Mihály. I. Lipót. Pozsony, 1662. jul. 7. Kh.
1663. szept. 29. (f. 141—142.)

Nagykassay András; fel.: Sujtay Zsófia; fiai: Pál,
Mihály és András; leányai: Anna és Zsófia; testv.: István.
I. Lipót. Wien, 1677. márc. 23. Kh. 1677. szept. 6. (f. 94.¹)

Nagy-Psenyeczy Pál; fel.: Dobák Anna; fia: János.
III. Ferd. Wien, 1642. jun. 25. Kh. 1643. aug. 3. (f. 107.)

Navas lásd *Nevelős*.

Nawroczy Tamás; fel.: Bobrowa Regina; fiai: György,
Albert és András; leányai: Zsófia, Mária, Anna és Kata.
I. Lipót. Wien, 1686. szept. 19. Kh. 1686. dec. 9 (f. 334—335.²)

Nádudvary (vagy *Nad-Vavary*) lásd *Nevelős*.

Nedechey Bálint; fiai: Lukács, Márton és Tamás.
Marczenoczky István. I. Lipót. Wien. 1667. jan. 15. Kh.
1667. dec. 12. (f. 350.)

Nehéz lásd *Németh*.

¹) A kihirdetésnek *Horváth* György egri nagyprépost ellentmond. (U. o.)

²) Nemeslevelük oly feltétel alatt hirdettetik ki, ha — minthogy lengyel származásuak — honfiusították magukat. (U. o.)

Nehéz lásd *Monos*.

Nesztor György és Jakab. II. Ferd. Wien, 1634. jan. 8. Kh. 1634. szept. 25. (f. 111.)

Neuman Ábrahám, Bertalan és Máté. I. Lipót. 1672. jul. 1. Kh. 1673. szept. 25. (f. 206.)

Nevelős Márton; fel.: Kecskés Borbála; fia: András és ennek fel.: Zsófia; másik fia: Mihály. Regensburg, 1653. dec. 18. Kh. 1655. jan. 21. (f. 166.)

Nevelős Mihály; fel.: Navas Anna; fiai: István és György; leánya: Anna. *Nad-Vavari* (igy!) (talán Nádudvari) János. III. Ferd. Wien, 1652. jan. 20 Kh. 1652. ápr. 9. (f. 309.)

Némegy lásd *Huszár*.

Németh István; fel.: Nehéz Anna; gyermek.: György, István és Kata. III. Ferd. Wien, 1642. márc. 7. Kh. 1643. jul. 6. (f. 102.)¹⁾

Németh (de Misloka) Márton és fia Mátyás. II. Ferd. Wien, 1624. máj. 6. Kh. 1624. aug. 19 (f. 146.)

Németh lásd *Czakó*.

Német lásd *Szepey*.

Némethy lásd *Eger-Fel-Némethy*.

Nicasy másként *Beniös*; fiai: István és Pál; leánya: Kata; testv.: György és Balázs; veje: *Borzy* István és fel.: Fekethe Kata. II. Ferd. Wien, 1634. márc. 1. Kh. 1634. jul. 22. (f. 88.)

Novák Márton. III. Ferd. Pozsony, 1638. jan. 21. Kh. 1638. szept. 6. (f. 351.)

Nováky Ádám. I. Lipót. Linz, 1681. febr. 15. Kh. 1681. dec. 29. (f. 228.)

Nováky Márton, Jakab és János. I. Lipót Wien, 1666. jun. 23. Kh. 1666. dec. 13. (f. 312.)

Nyereggyártó lásd *Szikszay*.

Obruchovszky lásd *Lengyel*.

Ocsvay András, János, Mátyás és István. I. Lipót. Wien, 1658. dec. 12. Kh. 1660. márc. 8. (f. 7.)

¹⁾ E címeres nemeslevél 1642-ben Pest vm.-ben is kihirdetett.

Olasz Pál; fel.: Czeglédy Judit; fia: Jónás. II. Ferd. Wien, 1627. jul. 15. Kh, 1627. jun. 8. (f. 270.)

Oláh lásd *Bartha*.

Olcsváry másként *Csepüs Pál*, János, György és István. Bethlen Gábor. „In civitate Marchionatus Moraviae Hunno Brodiensi“, 1621. dec. 10. Kh. 1622. márc. 30. (f. 66.)

Ollós lásd *Nagy*.

Ondo lásd *Szólóskey*.

Orbán lásd *Farkas*.

Orkuty Mihály. I. Lipót. Wien, 1676. nov. 21. Kh. 1677. febr. 8. (f. 35.)

Orosz lásd *Albert*.

Orosz lásd *Bálintffy*.

Orosz lásd *Farkass*.

Ország Pál, György, István, Ferenc, János és András. III. Mátyás. Wien, 1609. nov. 1. Kh. 1610. szept. 21. (f. 236.)

Osváth Fülöp; fel.: Kellemes Erzsébet; fiai: Pál, Mátyás és János; Pál fia: Mihály; Fülöp testv.: Miklós és ennek fel.: Pósa Margit. Wien, 1649. febr. 4. Kh. 1649. jun. 25. (f. 245.)

Óváry másként *Szőcs István*; fel.: Konczos Erzsébet. I. Lipót Wien, 1666. febr. 17. Kh. 1667; jun. 7. (f. 292.)

Ördögh másként *Ujlaky András*; fel.: Füzy Anna. Másik *Ördögh András* és fel.: Pásztor Ilona. *Majer Márton*. III. Ferd. Wien, 1652. jun. 8. Kh. 1658. márc. 25. (f. 332.)

Paát kay (de Göncz) Mátyás; fel.: *Borbély Kata*; Bethlen Gábor. Kassa, 1626. márc. 1. Kh. 1627. febr. 15. (f. 237.)

Paczal György; fel.: *Kalmár Mária*. *Paczal Miklós*. *Szabó Mihály* és fia: István. Wien, 1652. febr. 28. Kh. 1652. máj. 6. (f. 346.)

Paczay Mátyás. I. Lipót, Laxemburg, 1668. máj 5. Kh. 1671. jul. 18. (f. 86 – 87.)

Palagy István, János és Lukács. III. Ferd. Pozsony. 1646. okt. 2. Kh. 1642. szept. 3. (f. 129.)

Palczer lásd *Fazakas*.

Palojthay lásd *Gyeőry*.

Palóczy Mihály. Bethlen Gábor. Kassa, 1621. máj. 20.
(Kh. 1622. márc. 30. (f. 65.)

Pandák János. Kachandi Imre. Kelóch Benedek. II. Ferd.
Wien, 1619. ápr. 14. Kh. 1620. máj. 25. (f. 29.)

Pankotay lásd Vanyai. Kh. 1612.

Pap másként Liszkay János; fiai: János, István és Péter.
I. Lipót. Wien, 1663. febr. 9. Kh. 1663. ápr. 9. (f. 107.)

Pap másként Privigyei Miklós, András és János.
I. Lipót. Wien, 1667. jan. 25. Kh. 1667. jul. 4. (f. 337.)

Pap lásd Borbély (de Dech.)

Pap lásd Király.

Pap lásd Nagy.

Pap lásd Sarkady.

Pap lásd Szentkirályi.

Pap lásd Szveczka.

Parajos István; fel.: Kanisay Anna. I. Lipót. Wien,
1675. jul. 21. Kh. 1676. márc. 9. (f. 331.)

Parat Miklós. Debrey Péter és András. III. Ferd. Wien,
1651. nov. 19. Kh. 1652. ápr. 9. (f. 309.)

Pataky Tamás; fel.: Alaczkay Margit; fia: János.
II. Ferd. Baden (Austria), 1635. jun. 5. Kh. 1636. jan. 22.
(f. 174.)

Pataky lásd Ronyay.

Pastoris lásd Kúthy.

Payerl Tamás. Kh. 1682. (A névmutató szerint)

Pálházy lásd Mátthyás.

Pásztor lásd Ördögh.

Peip György. III. Ferd. Pozsony, 1655. jun. 14. Kh.
1656. febr. 28. (f. 217.)

Peklény lásd Kalancz.

Penczy lásd Sócs.

Perlaigi lásd Albert

Pernieky János, Imre, György és Mihály. III. Ferd.
Wien, 1650. jul. 9. Kh. 1651. febr. 15. (f. 1118.)

*Petrás Jakab; fel.: Smolcsáné Gertrud; fiai: János,
Jakab, András, Mihály és Tamás; leányai: Kata, Mária és*

Erzsi; testv.: Tamás és ennek fel.: *Matókné* Margit s fiuk: János I. Lipót. Wien, 1678. jun. 23. Kh. 1678. dec. 19. (f. 112.)

Petay Pál, Benedek és Tamás. *Czüge* János. Wien, 1635. jul. 12. Kh. 1649. jul. 5. (f. 247.)

Pezner István. I. Lipót. Pozsony, 1659. okt. 20. Kh. 1661. febr. 7. (f. 43.)

Pénzes (de Kolbassy) Pál és György. *Király* Pál és Imre. *Tőke* János. Bethlen Gábor. Körmöczbánya, 1626. dec. 12. Kh. 1627. jun. 8. (f. 270.)

Péter Miklós; id. testv.: György; fiai: András, Ambrus, István és János. Wien, 1652. febr. 23. Kh. 1652. jun. 3-4. (f. 363.)

Philep lásd *Talpas*.

Philöp Márton fiai: András és János. *Boczko* András és ennek gyermek.: János és Kata. *Simon* István. I. Lipót. Wien, 1668. jun. 30. Kh. 1670. jan. 6. (f. 19-20.)

Pintér András; fel.: *Bodó* Borbála; leányai: Ilona és Anna; veje: *Kos* Márton. II. Ferd. Wien, 1631. máj. 30. Kh. aug. 9. (f. 409.)

Piricsy lásd *Müedy*.

Poch lásd *Harmath*.

Poch lásd *Körös*.

Podmar (keresztneve nincs kitéve); fel.: *Stengel* Apollonia; fia: Péter. Wien, 1652. febr. 28. Kh. 1652. nov. 27. (f. 390.)

Pohoczky másként *Lengyen* András III. Ferd. Wien, 1651. márc. 20. Kh. 1651. jul. 10. (f. 226.)

Poka lásd *Borbély* (de Beregszász.)

Polinay György. I. Lipót. Wien, 1675. ápr. 5. Kh. 1676. febr. 20. f. 321.)

Polgár másként *Katona* György. Wien, 1651. jun. 29. Kh. 1652. máj. 6. (f. 346.)

Pócs Miklós. *Melda* István, János, András és György. III. Ferd. Wien, 1654. jul. 9. Kh. 1656. febr. 29. (f. 219.)

Póka lásd *Balassa*.

Pósa Tamás (Szántói); fel.: *Koncz* Anna; fiaik: Mihály és Márton; leányaik: Dorottya és Borbála. Testv.: *Potsa* Pál és Lukács. Wien, 1623. jul. 14. Kh. 1623. szept. 23. (f. 121.)

Pósa lásd *Osváth*.

Praiserin lásd *Zelscher*.

Privigyei lásd *Pap*.

Püchel Sándor; fel.; *Bresznenszki* Anna; leányai: Anna és Zsuzsa; testv.: Menyhért. I. Lipót. Wien, 1668. jul. 18. Kh. 1669. febr. 12. (f. 431.)

Füspöky másként *Samsdorffer* Jakab, Tamás, György, Benedek és András. II. Rudolf. Prága, 1598. jan. 8. Kh. 1619. ápr. 27. f. 22.)

Pzez lásd *Sőcs*.

Quast lásd *Erkratt*.

(Folyt. köv.)

Dr. Czobor Alfréd.

Adóhátralékos nemes háziurak Kassán.

I. Memoriale restantiarum portionalium 1718.

Illustrissimus dominus baro Stephanus *Senyei*.

Jacobus *Mesko*.

Gabrielis *Szörény* successores.

Zsóka István.

Illust. dominus comes *Barkóczy*.

Perillustris d. Georgius *Nikházi*.

Mariassiana.

Patai.

Alexandri *Wass* successores.

Tornai successores.

Pauli *Györki* successores.

Dominus Jacobus *Rau*.

Bárczi successores.

D. *Keglevics*.

Franciscus *Olasz*.

Successores *Poturnyai* Ladislai.

D. Andreas *Devény*.

D. Adamus *Jabróczki*.
 D. Gábrriel *Pálfalvai*.
 Illustrissimus dominus Petrus *Zichy*.
 D. baro *Gombos*.
 D. Franciscus *Palásti*
 D. Sigismundus *Bonis*.
 D. Michael *Wáradi*.
 D. Stephanus *Wáradi*.

II.

Domini excellentissimi generalis *Nigrelli* successores.
 Spectabilis Michael *Fischer*.
 Andreae *Keczer* successores.
 Relicta Petri *Hamvai*.
 Reverendus Paulus *Kálmánczai*.
 Adami *Mariássi* successores.
 Spectabilis Emerici *Gombos* succesores.
 Pauli *Györki* successores.
 Franciscus *Fajgel*.
 Alexandri *Wass* successores.
 Francisci *Girincsi* successores.
 Paulus *Kiss*.
 Spectabilis Stephanus *Sennyei*.
 Illustrissima comitissa *Keglovics*.
 Stephani *Kálmánczai* sucessores.
 Petri *Szirmai* successores.
 Ioannis *Gundelfinger* successores.
 Stephani *Gandel* successores.
 Sigismundus *Bónis*.
 Perillustris Jacobi *Mesko* successores.
 Andreae *Hermann* postarum magistri successores.
 Andreae *Gőcze* successores.
 Stephanus *Zsóka*.
 Georgius *Nikházi*.
 Jacobi *Rau* successores.
 Illust. Franciscus *Barkóczy* de Szala.
 Andreae *Tornai* successores.
 Gabrielis *Pálfalvai* successores.

Perillustris Franciscus *Barkóczi* de Imreg.
 Ioannes et Ladislaus *Bárczi*.
 Petri *Díviny* successores.
 Ioannis *Árvai* successores.
 Samuel *Patai*.
 Stephanus *Wáradí*.
 Alexander *Semsei*.
 Ladislai *Poturnyai* successores.
 Gabrielis *Szöréni* successores.
 Michael *Wárady*.
 Ioannis *Czifkay* successores.
 Petri *Dívény* successores.
 Francisci *Dívény* successores.
 Illustrissimae comitissae *Homonnay* successores.
 Illustr. comes Franciscus *Barkóczy*.
 Paulus *Semsey*.
 (Eredetiye Kassa város levéltárában, lajstromozatlan.)

Kemény Lajos.

VEGYESEK.

Egy Árpádkori végrendelet.

Nagy Lajos király Visegrádon az 1358-ik év pünkösöd másodnapján kelt rendeletére az egri káptalan felkutatván levéltárában az Abanemzetségbeli Bodon fia Dénes 1288-ban kelt végrendeletét, azt átírja.

Nos capitulum ecclesiae Agriensis. Memoriae commendamus, quod Nicolaus, filius Petri literati dicti *Jezenei de Zeplak* pro se et pro Philippo, Johanne ac Lazaro, fratribus, suis ad nostram personaliter accedendo praesentiam exhibuit nobis literas serenissimi principis domini nostri regis Lodovici hunc tenorem continentes:

Lodovicus Dei gratia rex Hungariae fidelibus suis capitulo Agriensi salutem et gratiam. Dicitur nobis in personis Nicolai, Philippi, Johannis et Lazari, filiorum *Petri de Zeplak*, quod dicta possessio eorum *Zeplak* vocata filiorum condan *Omodei* palatini, infidelium regni nostri extitisset et pro meritoriis servitiis dicti Petri, patris ipsorum eidem et per consequens ipsis per dominum Karolum regem, patrem nostrum karissimum (igy) bonae memoriae fuisset data et donata. In cuius quidem possessionis facto quaedam litterae sub sigillo vestro tempore adhuc dicti *Omodei* emanatae in sacristia vestra haberentur, quae ipsis pro tuitione dictae possessionis eorum forent necessariae. Quare fidelitati vestrae firmiter praecipiendo mandamus, quatenus universas literas factum praetactae possessionis tangentes in sacristia et conservatorio ecclesiae vestrae diligenter requiri faciatis reinventarumque tenores eisdem concedatis ad cautelam. Caventes tamen ne fraus et dolus intérveniat in hac parte.

Datum in Wissegrad feria secunda proxima post festum Penthecostes anno Domini M^{mo} CCC^{mo} quinquagesimo octavo (1358.)

Et quia regiis mandatis nobis sic, sicut et ceteris regnicolis dignum est obedire, igitur nos dictas literas in conservatorio eiusdem ecclesiae nostrae diligenter requiri facientes, reperimus quoddam privilegium super ipsa possessione Zeplak confectum, continens hunc tenorem:

Omnibus Christi fidelibus, tam praesentibus, quam futuris praesens scriptum inspecturis capitulum ecclesiae Agriensis salutem in omnium salvatore. Ad universorum notitiam harum serie volumus pervenire, quod magister Stephanus, filius *Besenew de Benta*, cancellarius nobilis viri Omodei palatini, filii David de genere Aba, pro ipso Omodeo domino suo ad nostram personaliter accedendo praesentiam, exhibuit nobis privilegium domini nostri venerabilis patris Andreae Dei gratia episcopi Agriensis, petens cum instantia, ut ipsum privilegium nostro inseri faceremus privilegio. Nos igitur iustis petitionibus eiusdem annuendo ipsum privilegium non rasum, non cancellatum, nec in aliqua sui parte viciatum de verbo ad verbum rescribi facientes nostro inseri fecimus privilegio. Cuiusquidem tenor talis est:

Andreas Dei gratia miseratione divina episcopus Agriensis. Omnibus Christi fidelibus tam praesentibus, quam futuris praesens scriptum inspecturis salutem in omnium salvatore. Ad universorum notitiam tenore praesentium volumus pervenire, quod vir nobilis magister *Dyonisius, filius Bodon de genere Aba* considerans, ad quos fines humanae fragilitatis conditio debeat necessarie devenire, volens praevenire tempus, ut non praeveniretur a tempore, nobis devote supplicavit, ut ecclesiasticas et fidedignas personas vice nostra dignaremur dirigere, coram quibus tamquam agens in extremis domui suae disponderet et facultates suas sub ipsorum testimonio ultimae voluntatis eulogio ordinaret, cuius victi iustis praecibus discretum virum magistrum *Mychaelem Myslensem praepositum*, socium nostrum karissimum (igy) de eadem generatione Aba et fratrem *Johannem abbatem de*

Zeplak, dilectum in Christo filium nostrum ad ipsum duximus destinandum. Qui nobis postmodum in eorum literis autenticis eorum sigillis impressis rescripserunt, quod ipsis et aliis quam pluribus religiosis et laicis praesentibus audientibus et videntibus praefatus comes *Dyonisius* licet eger corpore, compos tamen suae mentis, testamentum suum condidisset sub hac forma, quod ante omnia *Omodeum palatinum*, filium *David de generatione sua* interveniente assensu regio, cum haeredum careret solatio, assumpsisset sibi in filium adoptivum super patronatu monasterii sui de *Zeplak* cum portione in villa *Zeplak* ipsum contingenti et super universas possessiones, ubicunque locorum in Hungaria spectantes ad ipsum, sibi elegisset et constituisset haeredem, praeter quasdam villas *Olchwar et Olavocatas*, quas monasterio de *Zeplak* cum antiqua vinea in eadem villa *Zeplak* existenti legavisset. Item villam *Nadasd* in sumpma centum marcarum relinquisset redimendam per praedictum palatinum, si eandem nollet consors eius, cui legavit, usque vitam suam possidere. Item novam vineam suam relinquit eidem consorti suae, quae vinea in ius monasterii praefati devolveret, si consortem suam abire inde contingat. Praeterea quasdam possessiones suas *Sudan et Scemcer* dictas legavisset filiabus suis pro quarta earundem. Item terram suam *Vitezmezeu* vocatam relinquisset pro quarta sororis suae *Benedicto*, filio *Merse* et villam *Felnadasd* relinquisset *Ladislao* officiali suo usque vitam suam. Procuracionem vero consortis suae et filiarum suarum commisisset *Omodeo palatino* haeredi suo adoptivo supradicto. Et quia rectis dispositionibus nichil debere difficultatis afferri, praesentes eidem *Omodeo palatino* contulimus literas sigilli nostri munimine roboratas. Datum *Agriae* anno Domini *M^{mo} CC^{mo} octogesimo octavo*. (1288.) In cuius rei testimonio praesentes contulimus sigilli nostri munimine roboratas, praesentibus tamen magistro *Saulo* lectore, *Myko* custode, *Martino de Heues*, *Simone de Wngh*, *Nicolao de Sumbun*, *Stephano de Zemplyn* archidiaconis et aliis multis anno Domini *M^{mo} CC^{mo} octogesimo octavo* (1288.) regnante *Ladislao* illustri rege Hungariae; *Lodomerio Strigoniensi*, *Johanne Colocensi* archiepiscopis,

domino nostro venerabili patre Andrea Dei gratia episcopo Agriensi existentibus.

Nos igitur mandatis regiis, quo supra, obediens dicta literalia instrumenta in ipsa sacristia nostra requisita et reinventa de verbo ad verbum transscribi transscriptumque earundem seu transsumptum praesentibus literis nostris patentibus inseri fecimus, dictum originale rursus ad dictam sacristiam nostram reponi facientes, transscriptum vero eisdem filiis Petri literati concedentes pro iuris ipsorum tuitione. Datum sabato proximo post festum preciosissimi Corporis Christi anno supranotato.

Eredetiye hártján, hátára nyomott fejeér viaszpecséttel, Kassa város titkos levéltárában T. Jeszenei. Nr. 23. jelzés alatt.

Kemény Lajos.

Költ az táborban.

Örökké való szolgálatunknak utána, mint bizodalmas urainknak.

Továbbá tudja az ti kigyelmetek, hogy mikor ide bocsátott ti kegy., azért mindez ideig ti kegy.-nek nagyjámborul és tiszta emberséggel szolgáltunk és ezután is mikor ti kegy. parancsol. Továbbá kapitány uram ő nagysága minket megtartóztata az ő felsége fizetésére és semmiképen minket haza nem bocsáta. Azért ti kegyelm. lássa, mit kelljen mivelni. Az zászlót és dobot kegyelmetek végezze vagy lássa, hová kell tenni, mert mi haza küldjük vala, de kapitány uram ő nagysága semmiképpen nem bocsátá. És ti kegy. erre is emlékezhettek, hogy az egyéb város uraim két óra fizettek az ű darabantoknak és ti kegy. minekünk csak másfél óra fizetett, jóllehet, hogy immár el is mentek sok benne, úgy annyira, hogy 22 maradt benne, de az tizedesek még mind együtt vagyunk. Isten tartsa ti kegy.-ket. Költ az táborban Kowazo alatt 14 Februarii anno 1562.

Ti kegyelmeteknek szegény szolgálai

Zabo János.

Cyabay Gergely.

Wali János.

Tholnay Benedek.

Kivül: Ez levél adassék Zabo Imreh uramnak és az egész tanácsnak, nekünk bizodalmas urainknak

Kassán.

(Eredetije Kassa város levéltárában 2392/86. sz. a.)

K. L.

Házastársak békéltetése.

Anno 1675. die 7 Decembris.

Ez nemes szabad királyi Kassa városa főbirájának, nemes, nemzetes és vitézlő Fodor János urnak parancsolatjából voltunk jelen mi Csomaközi István és Sámuel Toph az Kovács utcában a napkeleti soron Mátyás Szobia mézeskalács-sütőnek és feleségének, Vidriczki Éva asszonynak instantiájukra evégre, mivel egymás ellen sok rendbeli panaszokat hoztanak előnkbe, mely panaszok nem illenek istenfélő házasokhoz, mi is mint istenfélő bírák sok szép intésekkel intettük ő kegyelmeket mindkét részről, hogy afféle rut veszekedés és egymás ellen való perpatvar és verekedés ne legyen tovább köztök, hanem az szép egyesség, egymás szeretet legyen, mint istenfélő házasok között szokott lenni, hogy az szentlélek lakozzék ő kegyelmek között. Mely sok izbeli sok intéünk után mentenek ő kegyelmek alkuvásra jó mód és conditio alatt, ilyen módon felelt előttünk kézbeadással Mátyás Szobia, hogy ennekutána mint istenfélő házasokhoz illik, úgy tartja hitvestársát, Éva asszonyt; mód nélkül nem rongálja, hanem mint hitvestársának becsületét megadja és ha egy pénze leszen, tőle meg nem tagadja; emellett afféle suspecta személyekkel nem tartja, sem aféle zugolyokban nem vendégeskedik, hanem házánál hitvestársával egy italt, kettőt tehet vagy becsületes emberekkel egy italt tehet. Ellenben Éva asszony is, mint istenfélő házasokhoz illendő,

urát megbecsülje, urát ne szidja, ne mocskolja, hanem egymás szeretetben élnek, egymást hallgatják, melyre az Ur-isten segítse, az istenes életre. Hogyha pedig vagy egyik, vagy másik ezen dolgot hogyha meg nem állaná, tehát vagy az szentszéken vagy penig nemes Kassa városa birájának előtte érdemes büntetéseket elvegyék. Melynek nagyobb bizonyosságára és erőségére adom kezem írásával és pecsétemmel megerősítvén én Mátyás Szobias. Én is hasonlóképen Vidriczki Éva asszony confirmálok. Actum Cassoviae anno et die, ut supranotatum.

Mathias Zodio.

Vidriczky Éva keresztvonása.

Csomaközi István.

Samuel Toph.

Eredetije Kassa város levéltárában 9357. szám alatt.

K. L.

Thököly Imre fejedelem levele egy vádlott nő ügyében.

Generosi, prudentes ac circumspecti Domini nobis observandi!

Salutem et omnem prosperitatem!

Minemű instantiája legyen ott Kassán fogságba tartató Tolnai Éva nevű asszonynak, includált supplicatiójából megláthatja Kegyelmetek. Mennyiben legyen Kegyelmeteknek autoritása afféle állapotoknak s cselekedeteknek, amelyért netalántán fogattatott meg ezen asszony is, maga forumján törvény szerint való eligazításában, maga tudhatja Kegyelmetek jobban. Mi azért eziránt egyebet ex auctoritate nostra principali nem kívántunk Kegyelmeteknek committálnunk, hanem hogy élvén Kegyelmetek maga törvényes rendtartásával s jus gladiumával afféle cégéres vétkeknek s halálban járó dolgoknak decisióját és executióban való vételődését iuxta iuris et iustitiae aequitatem puramque conscientiam, *ne halogassa Kegyelmetek*, aminthogy ezen intans dolgát is revideáltván és sokáig nem sanyarogtatván magát is, cselekedjen

ebben is Kegyelmetek hasonlót, *mostan előttünk álló házáknak dolgai nem engednek nekünk üdőt*, hogy amazoknak félretételével, az ilyen dolgokat folytatassuk. Egyébiránt nem bánjuk, ha eziránt bennünket is informál Kegyelmetek, szükségesnek irányozván maga is kegyelmetek.

Éltesse Isten Kegyelmeteket.

Szerencs dié 22 mensis Octobris 1684.

Emericus Thököly.

Kivül: Generosis, prudentibus ac circumspectis dominis N. N. indici primario et senatoribus, toti denique communitati liberae et regiae civitatis Cassoviensis etc. nobis observandis.

Eredetije papiroson, zárlatán pecsét nyomával, a kassai evangélikus lutheránus egyház levéltárában.

K. L.

Köztisztasági szabályrendelet.

Pro anno 1702.

Nemes Kassa város tisztán való tartására rendeltetett tisztok Gyarmati Pap János és Biankini uram instructiója ez leszen.

1. Hogy az ocsmány bűz és ganéj füst miatt az benn resideáló lakosok, uri és főrendek magok egészségeket conserválhassák, szükséges dolog, hogy ezen város utcái tisztán tartassanak és az sok sár és ganéj a városból az hostátra kihordatassék.

2. Jól és serényen vigyázzanak tiszt uraimék, hogy miglen építő tiszt uraimék efféle ganéjnak kihordatására hat pár jó széles deszkát csináltatnak. addig az időig is provisor uram rendelvén szekereket, azon jobbágysok jó széles deszkát és nem keskeny deszkát hozzanak magok szekeren, másként megcsapatnak.

3. Efféle tisztaságnak és ganéjnak kihordatására minden nap egész esztendő által hetenként két hajdu reudeltetik tiszt uramék mellé avégre, hogy egyik hajdu idebé rakassa szekerekre, a másik odakivül az kölyün alól vagy az alsó kapun

kivívén, az citadela árkában hanyassa le azon sárt vagy ganéjt és mennél serényebben rakjak a szekerekre, gyalog cselédet is adjon provisor uram s magok is a fisztek megtekintsék, mint mivelnek.

4. Régi szép szokás szerint a mostani is a város tizedesi és fertályosi¹⁾ által megkelletik főbíró uram hírével parancsoltatni az város lakosinak, hogy az kinek vonó marhája vagyon, az olyan ember maga trágyáját kihordassa az városból; az kinek marhája nem volna, tehát puttonyban minden héten kétszer szerdán és szombaton maga cseléde által kivitesse maga szemetét és XII forint büntetése alatt más ember pusztájára vagy szomszédja kapuja megé, sőt pusztla pincékben se töltesse és ne hordassa maga szemetét, mert valakit rajta érnek, azon XII forint büntetésnek harmada a vigyázó fiszteket fogja illetnie, azért az olyangondatlan szófogadatlanoakat város fiscusa által kelletik citáltatnia s megtanitania.

5. Ezen városon általfolyó patakot midőn tisztítatják arra rendelt tiszt uramék, tehát az patak szélétől jól távol hanyassák ki a sárt, hogy vissza ne mosodjon essős időben azon patak árkában, azonkívül éppen a fundamentomáig kivonassák az sárt, mert kövel megvan flastromozva azon víznek folyására a megirt pataknak árka és midőn bebocsátják a vizet, jobb folyása lehet a városon való általtjárásra.

6. Megszikkadván efféle kivonott sár, tehát minden ur, főrend vagy gazda tartozni fog a maga háza előtt levő patakából kivont sárt az hostátra vagy ahová akarja kihordani. Az holott pedig gazda nem volna, a város fogja kihordatni ezen városnak tisztán való tartására nézve.

Ultimo. Hogyha magok tisztéban serényen eljárnak tiszt uraimék, perceptor uram jámborul megfizet ő kegyelmeknek,

Kassa város levéltárából.

K. L.

¹⁾ A kassai fertályos fisztek utasításai a 17. sz. végéről. Magyar Gazdaságtörténelmi Szemle, 1905. évf. 299. l.

Egy kassai ház története.

Mi nemes Kassa városának főbirája és tanácsa adjuk emlékezetül mindeneknek, az kiknek illik, ez mi levelünknek, rendiben, hogy jövének nemes városunk gyülekezetében és tanácsnak elejében nemzetes vitézlő Szalontai Kárándi János, nemzetes Garai Mária asszony hitvestársa és Szombati Gábor uraimék, nemzetes Garai Kata asszony ő kegyelme férje s kéretnek azon ő kegyelmek bennünket, hogy amely egész házat az napnyugoti soron, felül Farkas István uram, alul penig Colmitius János uram szomszédságában az derék (ma Fő-) utcán felső kapu felé néhai nemzetes *Garai Ferencné* asszonyom és fia *Garai László* nemes városunktól vett volt örök áron és megmásolhatatlanul in anno millesimo-sexingentesimo sexagesimo (1660.), die undecima mensis Septembris. Hogy ab ipso emptionis et venditionis tempore azon háznak dolga micsoda karban forgott. Mely ő kegyelmek instantiáját helyesnek és méltónak ismervén, attestáljuk praesentium per vigorem, hogy azon házat pacifice birta a megnevezett asszony ő kegyelme és a megírt fia is ő kegyelmének mindaddig, amig az *magyarok és ő felsége között interveniált első revolutio és abból következett ő kegyelme bujdosása azon háztól el nem rekesztette és ő kegyelme kurucságráért király fiscusa el nem foglalta.* Elfoglalván penig, adatott Cengeil Kristóf nevű németnek, azután deveniált valamely Vaszerfurt nevű németre. Annak utána ujabban német birodalomban esvén az város, Vaszerfurtnak kezében szállott azon ház és Vaszerfurt feleségétől vette meg cameralis consiliarius Rau Jakab uram és ő kegyelme nemes várostól mediore tempore némely házikókat, — kik iránt is fenntartja a nemes város maga facultását, — acquirálván, ampliálta annak fundusát, mely most Kassa városának feladásával a több németekkel elment. Kiről adjuk ezen nemes városunk élő pecsétjével megerősített testimonialis levelünket. Cassoviae die 20 mensis Decembris anno Domini millesimoseptingentesimoquarto (1704).

Eredeti fogalmazvány Kassa város levéltárában 12227 sz. a.

K. L.

Egy céhemlék.

Az mely költségem volt az céhbe. Mikor az első remeket megjelentettem, egy rénes forintot kellett táblajárásért letenni R fl. 1.

A nagy gombot elvégeztem négy r. frtba belelelt és az céh ládájába bent maradott R. fl. 4.

Mikor a második remeket megjelentettem és az remekre vettem 7 loth scofiomot és egy loth ezüstöt fl. 16.

Mikor az remeket elvégeztem, adtam táblajárásért fl. 1.

Az taksát letettem fl. 15.

Az tekintetes komiszárus¹⁾ uraknak fl. 4.

Az remekbe való hibákat találtak és tekintetes komiszárus urak előtt megbüntettek fl. 6.

Mikor az conciviséget (= polgárjogot) felvettem, adtam fl. 4.

És az ispitályra fl. 1.

Az mely remekre vettem ezüstöt, annak semmi hasznát nem vettem, hanem kiégetni való volt.

Zsarnócai János gombkötőlegény kiadása remeklése alkalmából. 1788.

K. L.

Egri Miklós.

Nicolaus Agrinus neve egy 1596-ik évbéli, újabban felfedezett debreceni nyomtatvány révén lett ismeretessé,²⁾ melyben a versfejekből kiolvasható, nevével jelzett költeménye jelent meg. A költemény szóról-szóra egyező részteket foglal magában Szegedy Gergely egyik verses művéből.

Valószínűen Egerből származott el s mint alább közölt leveléből sejtethetjük, Kassán és Nagybányán járt iskolába; lehet, hogy az utolsó helyen már mint tanító volt alkalmazásban s Nagybánya város segítségével került a wittenbergi egyetemre,

¹⁾ Céhbiztos.

²⁾ Dr Obál Béla, Hungarica Vitebergensia. Halis Saxonum MDCCCCIX.

Innét kereste fel levelével Kassa városát mert Moece-nását — t. i. Nagybányát — a török szorongatván, onnét nem várhatott segítséget.

Szegedy Gergely 1569-ik évbéli debreceni énekes-könyvében a 42-ik zsoltár fordítását a versfejek szerint „Miklos Chasee“ azaz *Egri Miklós Kassán* írta 1562—1569 közt, talán mihamar, midőn Wittenbergből megtért.

A levél ez:

Gratiam et pacem sanctificantis Dei per salvatorem Christum precatur.

Carissimi et ornatissimi viri, domini mei perpetua observantia confidentissimi. Post servitiorum meorum ac meipsius commendo. Cum tristissimum statum afflictissimi regni Hungariae, patriae nostrae, praecipue autem illius loci, unde in hanc celeberrimam academiam missus sum, audissem, maximo sum dolore affectus, et quid agerem, plane me latebat. Cum iam diu propter tempestates extraordinarias miserrimi regni Hungariae auxilium meis studiis inchoatis ferre mei Mecoenates, *Rivulienses* non potuerint.

Viri igitur sapientia praestantes in mea anxietate et moestitia, qua circumdatus sum, consuluerunt mihi, ut paucissimis verbis scriberem finitimae alicui civitati illius loci, unde ingressus sum, que urbs sanctissimi Dei semper memor est et studet, ut propagetur verbum aeternae trinitatis in posteritatem, quae civitas non reicit studium iuvandi miserrimos orphanos tam praesentes, quam in peregrina terra existentes ad eam confugientes, etiam temporibus procellis plenis.

Cum autem vos viros clarissimos et prudentia ornatissimos ab infantia mea noverim, *in vestra enim inclitya urbe fere educatus sum et litteris generosis institutus*, sciamque quanta sit recordatio sanctae pietatis in vobis viris clarissimis erga Deum, cuius verbum amplectimini animis per spiritum regeneratis et sanctificatis, quamque promptissimum sit studium iuvandi orphanos omnibus temporibus. Ad vos igitur in mea ultima et miserabili necessitate in hac peregrina regione

existens confugio, ut vestrae claritates et reverentiae sint mihi auxilio, ue mea inchoata studia et hic Dei beneficio *per biennium* iam aucta, marcescant. Non autem propter me, nam sum indignissimus ad accipiendum vestrum beneficium, sed inprimis propter Deum, cuius aeternae dilectionis effectum nimirum gratiam et gloriam vestrae claritatis sortitae sunt, quae fide tenetis, quam fidem ex operibus sacratis ostendere debent pii, sicut dixit d. (ominus) Gregorius *Nazianzenus*. Deinde agent vobis viris clarissimis et ornatissimis gratias supremas cives *Rivulienses*, Moecenates mei cofindentes, si nunc mihi auxilio vestrae claritates fuerint in mea triste necessitate, cum ipsi nunc undique ab hostibus circumdati sint, nec habeant per quem sumptum mittere.

Scio autem, quod pro me vestris claritatibus Moecenates mei statisfacient et ipse mea perpetua servitia vestris claritatibus nunc et dum reversus fuero, semper commendo quam promptissime. Si quid autem sumptus vestrae claritates miserint, per domini *Leanardi Stekkeli* filium, dominum Joannem tuto vestrae claritates possunt.

Reliquum est vestras humanitates et claritates, quod foelicissime et augustissime per multos Olympiados et tempus familiasque generosissimas vestras valere desidero. Datis *Witebergae* pridie Calendas Junii anno redemptionis nostrae 1562.

Vestrorum humanitatum et claritatum perpetua observantia deditissimus servitor

Nicolaus Agriensis.

Kivül: Clarissimis et ornatissimis viris domino Emerico Sartori supremo indici inclitae urbis Cassoviensis coeterisque iuratis civibus etc., dominis suis perpetua observantia confidentissimis.

Eredetije papiroson, zárlatán zöld pecsét nyoma, Kassa város nyilvános levéltárában 18383/A. 6. jelzés alatt.

Kemény Lajos.

Ráskay Gáspár Bebek Ferenchez.

A vitéz Francisco írója, a 16-ik század magyar irodalmának halhatatlan alakja, aki János királynak volt rendületlen párthive, királya többi kapitányai nevében is szécsényi táborából az 1530-ik év szent István napján megkeresi Bebek Ferenc gömöri főispánt, hogy birtokain hadaiknak engedjen békés átvonulást Kassa alá, igértvén, hogy az esetben jobbagyait nem fogják zaklatni s az esetleg okozott kárért szászszorosan megfizetnek.

Magnifice domine, amice nobis honorande. Post salutem.

Notum dominationi vestrae magnificae facere volumus, quod inclitissimus ac serenissimus potentissimusque, *Johannes*, Dei gratia rex Hungariae etc. deputavit nos ad haec, ut ad civitates liberas partibus in superioribus existentibus et praecipue ad civitatem *Cassoviensem* eiusque pertinentiis cum notabili exercitu inclitissimi cesaris thurcarum proficisci deberemus. Volumus igitur a dominatione vestra perfecte intelligere, si per bona ac possessiones suas notabilem exercitum doimni nostri clementissimi pacifice et absque omni molestia abire permiserit, ne cum innumerabili isto exercitu et speciali per varia loca circumeamus, sed per possessiones dominationis vestrae directe illuc proficiscamur. Rescribat d. v. m. nobis omnem intentionem suam et relationem per hunc hominem nostrum mittat, ut possumus scitius de hoc cogitare, quia certum, an vlt (igy) D. V. M., an non; sed cum toto exercitu per bona eiusdem ire volumus, ea de causa, ut facilius cititiusque illuc pervenire valeamus, quia exercitum notabilem domini nostri clementissimi invictissimique cesaris in pace sedere non permittimus hiisque hac quoque omnem intentionem nostram perfecissemus iussaque domini nostri elementissimi perfecte adimplevissemus. Attamen primitus D. vestram monere volumus, ne quid reluctare in hoc velit. Quod si d. v. fecerit, promittimus ad fidem, honorem et humanitatem nostram, quod in possessionibus D. V. M. nullum dampnum facere permittimus, sed absque perturbationem rusticorum ac bonorum ipsorum tam in

eundo, quam etiam in redeundo pacifice erimus, vel si quis dampnum vel tantum bellum proveniente commiserit, centuplum reddemus. Dominationem vestram felicissime valere optamus relationemque citissimam expectamus. Ex castro *Zecheen* in festo Stephani regis anno Domini 1530.

Caspar Raskai, Johannes Kallai, Ladislaus Nagh, Franciscus et Emericus Balasy, Mathias Baso Georgiusque Zaloky, capitanei regiae Maiestatis.

Kivül: Magnifico domino domino *Francisco Bebeek de Pelsewch* comiti comitatus Ghemeriensis, domino et amico nobis honorando.

Egykoru másolata Kassa város levéltárában, lajstromozatlan.

Kemény Lajos.

Asszonyok a pellengéren

Anno 1687., die 29. Aprilis.

Dies judiciaria. Actor: Fiscus. In causam attractae: (= alperesek) Kalmár Jakabné és társa.

Nemes fiscus tőn panaszt az tekintetes nemes tanács előtt előcitált asszonyok ellen, hogy az nemes tanácsot illetlen szókkal illették volna, kire nézve kívánja, hogy nyelveken marasztassanak avagy ha úgy tetszik a nemes tanácsnak, hogy arbitrativa büntetéssel büntettesseuk meg. I.: Mentenék magokat, hogy ilyenképpen nem mondták

A.: Bizonyítja nemes város tizedesével és más becsületes asszonynyal, hogy mondták volna: a menykő és guta üsse meg azt, aki minket kinez, a torkán férjen¹⁾ ki, aki miatt annyit fizetnünk kell.

Deliberatum: Minthogy publice a nemes városházán vétett, azért decernáltatott a nemes tanácstól, hogy holnap napon mind a kettő *a nyakló vasban* fog állani a piacon három óráig.

Kassa város jegyzőkönyvéből.

K. L.

¹⁾ Forrjon.

IRODALOM.

Dr. Nikolaus Pfeiffer, Die ungarische Dominkanerordensprovinz von ihrer gründung 1221 bis zur Tatarenverwüstung 1241—1242. Zürich 1913.

Az értekezés, mely régmúlt időkre áraszt fényt, a domokosrend Magyarországon való megtelepedésének első husz évéről szól s a megmaradt forrásokból merít. Ezekben Kassán való letelepedésükről nincs határozottan szó; templomépülettük, mely az átmeneti stíl bélyegét hordja magán, arról tanuskodik, hogy a rend alapítása után mihamar Kassán is feltűnik.

A templomi épület szorgosabb tanulmányozása s az egykoru emlékekkel való egybevetése pontosabb eredményre vezetne. Archaeologiai kutatásaink lassúsága, főként ilyenmű újabb irodalmi műveink felületessége és sekélyessége miatt úgy ennek, mint sok más kérdés megoldását egyhamar nem remélhetjük.

A prédikáló barátok népes és forgalmas községekben telepednek meg s Kassa a 13-ik század második felében rohamosan fejlődik. Az 1277-ik évben nálunk már 30 férfi és 2 női kolostoruk van, de Kassa név szerint csak 1303-ban fordul első közöttük. Ez is 30 évvel előbbre helyezi nálunk letelepedésük idejét, mint eddig tudtuk,

A névsorban említett Veronica (34. l.) *Verovica* (Verőcze) és nem *Soybiniensis*, hanem helyesen *Scybiniensis* (Nagy-Szeben) olvasandó. A Szilveszter bulla, mint Karácsonyi évek előtt kimutatta, hamis.

K. L.

Bibliographia.

Ferdinandy Gejza dr.: A trónbetöltés kérdése az Árpád-házbeli királyok korában. Budapesti Szemle. 1913.

Ferdinandy Gyula dr.: Közigazgatási jog.

— Hadügyi közigazgatás.

Fischer Colbrie dr.: A kereszt császára.

— Egyház és tudomány. Magyar Kultura 1913.

— A vak grófné özv. gr. Zichy Rezsóné emlékezete.

Fényes Samu dr.: Az egyelvű világnézet.

Fogel József: II. Ulászló udvartartása. 1490—1516.

Forgách Balázs gróf: A nő az Ember tragédiájában.

Forster Gyula báró: Rákóczinak és bujdosó társainak siremlékei a külföldön és a hazában. Magyarország Műemlékei. III. kötet. 1913.

Förster Jenő dr. lásd *Bal Jeromos* alatt.

Gólos Rezső: Balogh Árpád Anyos, Ujhelyi Dayka Gábor. Egyetemes Philológiai Közlöny. 1914. Könyvismertetés.

Gerő Gyula: A m. kir. honvéd- és csendőrtisztek nősülési ügyei közül való eljárás.

Gch. (Gerevich Tibor): A kassai mnzeum. Vasárnapi Ujság. 1913.

Gohl Ödön dr.: Magyar robotjegyek. Numizmatikai Közlöny 1913.

— Kassai közmunkajegyek. Numizmatikai Közlöny. 1914.

Gorzó Gellért: Döbrentei Gábor és a jászóvári premonstreiek viszonya a régi magyar nyelvemlékek ügyében.

Göndör Gábor: Kassa szab. kir. város csatorna- és vízműve.

Haltenberger Mihály dr.: A világháború geografiája.

— Mennyiben érvényesült a középiskolákban a szakitanítás az 1911—12. iskolai évben?

— Szepesvármegye települési és gazdasági földrajza. Szepesi Hírnök. 1914.

Hajnóczi Iván dr.: Bocatius levelek. Irodalomtörténeti Közlemények. 1913.

H. (arsányi) I. (stván): Magyar bibliákból kimaradt versek. Sárospataki Református Lapok. 1913.

Helle F. Hugó: Adatok az Agrippa-mese eredetéhez. Egyetemes Philológiai Közlöny. 1913.

— Arany János Bolond Istókja L. A kassai r. k. főgimnázium értesítője. 1914.

Henrich Gusztáv: A Toldi-mondához. Egyetemes Philológiai Közlöny 1914.

Jánosí Béla: Henszlmann Imre és Erdélyi János aesthetikája. Akadémiai Értesítő 1914.

— Henszelmann és Erdélyi János esztétikai elmélete. Budapesti Szemle. 1914.

Kardos Gyula dr.: A kassai Kazinczykör 1912—1913. évi jelentése.

— A kassay Kazinczykör 1913—1914 évi jelentése.

Kardosy János dr.: Miért alkalmazta Ilosvai a Toldi-mondát a biharmegyei Toldyakra. Ethnographia. 1913.

— Dr. Nikolaus Pfeiffer, Die ungarische Dominikanerprovinz von ihrer gründung 1221. bis zur Tatarenverwüstung. Századok. 1914. Könyvismertetés

Karl Lajos: Ilosvai Toldijáról. Irodalomtörténet. 1914.

K. L.: Magyar régiségek. Archaeologiai Értesítő. 1914.

Karsai Ervin: A középiskolai reform legégetőbb kérdései.

Kauffmann Aurél, lásd *Bal Jeromos* alatt.

Kemény Lajos: Abauj-Tornavármegye története a honfoglalástól az 1526-ik évig. Abauj-Tornavármegye történelmi monografiája. II. kötet.

— A kassai könyvnyomtatás történetéhez az 1848/49. szabadságharc korából. Magyar Könyvszemle. 1914.

— A legrégibb nyilvános könyvtár Magyarországon. Századok. 1913.

— Az ónodi végvár állapota 1656-ban. Hadtörténelmi Közlemények. 1913.

— Abauj-Tornavármegye és a török harcok. Hadtörténelmi Közlemények 1913.

— Adatok művészetünk történetéhez. Művészet 1913.

— Antonius Cassoviensis életéhez. Irodalomtörténeti Közlemények. 1913.

— Egy pénzhamisító a XVIII. században. Numizmatikai Közöny. 1914.

— Felsőmagyarországi hadimozgalmakra vonatkozó adatok Kassa város levéltárában 1526—1536. Hadtörténelmi Közlemények. 1913.

— Kassa 1706-ik évi ostroma. Hadtörténelmi Közlemények. 1914.

— Kassa története. Révai Nagy Lexicon.

— Kassai portörők céhszabályai. Iparosok Olvasótára. 1914.

— Kassán polgárjogot nyert művészek. Művészet. 1913.

— Lippay Balázs Bocskay főkapitánya Kassa városához. Hadtörténelmi Közlemények. 1913.

— Magyar forma. Vállalkozók Lapja. 1913.

— Magyar numizmatikai adattár. Numizmatikai Közöny. 1913.

— Mátyás király 1464 iki keresztes vitézei. Hadtörténelmi Közlemények. 1913.

— Mibe került egy könyv nyomtatása 1816-ban. Magyar Könyvszemle. 1913.

— Műtörténeti adalék. Archaeologiai Értesítő. 1913.

— Műtörténeti adatok Kassa város titkos levéltárából. Archaeologiai Értesítő. 1913.

— Szapolyay oklevelek Kassa város levéltárából. Közlemények Szepesvármegye multjából. 1913.

— Szepesi adat Kassa sz. kir. város levéltárából. Közlemények Szepesvármegye multjából. 1914.

— Szepesi oklevelek Kassa város levéltárában. Közlemények Szepesvármegye multjából. 1913.

Szilassy János Iparosok Olvasótára. 1913.

— Zempléni vonatkozású iratok Kassa város levéltárában. Adalékok Zempléni vármegye történetéhez. 1913 és 1914.

— Zoltay István szendrői kapitány levele. Hadtörténelmi Közlemények. 1914.

— Batsányi János Kassa város tanácsához. Magyar Könyvszemle. 1914.

Kenczler Hugó: Zwei Altarflügel des XV. Jahrhunderts in der Kaiserlichen Gemäldegalerie zu Wien und im Rákóczi-muzeum zu Kaschau.

— Kassai oltárszárnyak a kassai és bécsi muzeumban. Archaeologiai Értesítő. 1913.

Kerekes György: A kassai kereskedők életéből harmadfél század 1687—1913.

— Kassa gondoskodása az iparosok és kereskedők elárúsításáról a XVIII. században. Iparosok Olvasótára. 1913.

— Kassa mint hűbérur. Iparosok Olvasótára. 1914.

Kassa polgársága, ipara és kereskedése a középkor végén. Iparosok Olvasótára. 1913.

Kereszthy István: A magyar és a magyarországi sajtó. 1705—1849. Magyar Könyvszemle. 1914.

Kertész Antal: A házasságon kívül született gyermek jogi helyzete.

— A nemzetközi béke eszméjéhez.

Kinskyne Pálmai Ilka, gróf: Emlékirataim.

Kiss Albert dr.: A kassai kir. állami jogakadémia könyvtárának szakkatalogusa.

Klebersberg Géza: Dr. Mader M. A gyógyíthatatlanok kurája. Fordította —

Komáromy László: Kézikönyv altisztek és huszárok számára.

Kosztka Imre dr.: Az alkoholizmus.

Körmendy-Ékes Lajos dr.: A vidéki színészet bajai. Pesti Hirlap. 1913.

— A mozi.

Kőszeghy Elemér: Magyarországi ötvösjegyek, Muzeumi és Könyvtári Értesítő. 1914.

Kristóf György: Barcsay és Orczy. Egyetemes Philologiai Közlöny. 1914.

Lukcsics József: Szatmáry György esztergomi érsek breviariuma. Religio. 1913.

Márkó Miklós: A 34-es gy. ezred jubileumáról. Budapest.

Megjelent!

**Abauj-Tornavármegye
történelmi monografiája.**

II. kötet.

Abauj-Tornavármegye a honfoglalás előtt.

Irta: CSOMA JÓZSEF a M. T. Akadémia I. tagja.

**Abauj-Tornavármegye története
a honfoglalástól az 1526-ik évig.**

Irta: Kemény Lajos. - Ára 2 kor. 20 fill.

II. kötet. - II. rész.

**Abauj-Tornavármegye
története. 1527-1648.**

Irta: Kemény Lajos. - Ára 1 kor. 20 fill.

KALAP-KÜLÖNLEGESSÉGEK

Ha sulyt helyez
az eleganciára vásároljon

GROSZ MÓR

uri divat áruházában

Fő-utca 54. szám.

(A színházzal szemben.)

NYAKKENDŐ-KÜLÖNLEGESSÉGEK

BAUERNEBL és FIA

SÖRFÖZDE ÉS MALÁTAGYÁR RÉSZV.-TÁRS.

TELEFON SZ. 78. **KASSA.** ALAPITVA 1857.

Termeli a legjobb minőségben a következő söröket:

Király-sör
Korona-sör
Sötét Bajor-sör

Legujabb műszaki berendezéssel és mesterséges pincehűtéssel felszerelve!!

Nagyobb küldemények saját jéggel hűtött szállító-kocsijaikkban szállítatnak. A különböző minőségű sörök szállítása palackokban történik. Bővebb felvilágosítással, nemkülönben árjegyzékkel kívánatra a sörfőzde készségesen szolgál. oo

Royal nagy étteremben kizárólag e sörfőzde söre méretik ki.

Felsőmagyarországi Központi Takarékpénztár Részvénytársaság

Kassán.

A bankszakma
minden ágában
készségelszol-
gál felvilágosi-
tással.

Safe Deposits!

A Magyar Országos Központi
Takarékpénztár Budapest (sa-
jáltőkéje 40.000,000 K) alapítása

Betéteket legelőnyösebben kama-
toztat. Váltókat leszámítol. Fo-
lyószámlákat nyitfedezet alapján.
Törlesztéses és közönséges jel-
zálogkölcsonőket folyósít. Tőzsdei
megbízásokat a bel- és kül-
földi tőzsdéken lebonyolít. ♦ ♦ ♦

SZAKMÁRY ÉS ZILAHY

csemege-, fűszer-, cukorka- és ásványviz-üzlete

Kassa, Fő-utca 61. szám alatt.

Alapítási év 1859. (Saját ház.) Telefon 30. sz.

**Naponta
frissen pörkölt
kávé!**

Kassai Takarékpénztár

a székesegyházzal szemben, saját házában.

Alapított 1844. évben.

Felsőmagyarország legrégibb és legnagyobb pénzintézete. — Betéteket gyümölcsöztet. — Kölcsönt váltóra, betáblázásra vagy folyószámla alakjában.

Ingyenes pénztátulás Amerikába.

Magyar Általános Hitelbank
kassai fiókja
Fő-utca 45.

Betéteket legelőnyösebben kamatoztat!

Az életbiztosítás

legcélszerűbb módja, ha azt **takarékbetéttel kötjük egybe**. A betett összegek **bármikor kamatos kamataikkal** együtt felvehetők. Elhalálozás esetén a biztosított tőke **haladéktalanul esedékes**. 15 év múlva, ha a betevő életben van, tőkét kamatos kamataival visszkapja.

Befizetés heti **1** koronás
részletekkel. ➡

Bővebb felvilágosítást szívesen nyújt a
Kassai Jelzálogbank
Részvénytársaság.

Cs. és kir. udv. és kamarai szállító.

NEUMANN M.

az ország legnagyobb férfi-, flu-, és leányka-ruha áruháza és telepe.

Kassa, Fő-utca 27. szám.

FONTOS TUDNIVALÓK:

Az összes áruk tiszta gyapjuból készülnek a legjobb kellékek felhasználásával.

Szövetmintákat ingyen és bérmentve küldök. Gyermekekről szövetmintákat nem küldök.

Postai küldeményeket utánvétellel szállítok

40 koronán felüli vételeket bérmentve küldök

Meg nem felelő árut, ha az viselve nem lett, 1 héten belül készséggel kicserélem vagy a pénzt visszaadom.

Leánykaruhák ellenben csakis **24 órán belül** cserélhetők ki.

Visszküldeményeket csakis bérmentve, utánvételes csomagot egyáltalán nem fogadok el

Külön mértékszerinti osztályomban csakis a legjobb minőségű és legújabb divatu angol és honi szöveteket tartom raktáron.

Szakképzett szabászaím és elsőrangú munkásaím révén, a legfokozottabb követelményeknek minden irányban megfeleltethet és megrendeléseket a **legrövidebb idő alatt pontosan** teljesíthetek.

Az 1845. évben alapított

NEUMANN M.

cég a főszlyt nemcsak a kizárólagosan jeles minőségű szövetek feldolgozására helyezi, hanem a leggondosabb kidolgozás, figyelmes és kitűnő munkáért, valamint minden egyes ruhadarab tartósságaért a kezességet elvállalja. Az által. hogy a cég az összes bel- és külföldi gyártelepeken a legnagyobb árukészletek vevője, nemkülönben a készáru előállításánál szükségelt munkabosztásnak célszerű berendezése folytán t. vevőinek az árak olcsósága tekintetében is oly előnyöket biztosít, melyeket csakis legnagyobb mérvben eszközözt nagybani iparüzem nyújthat.

Központi áruház: Budapest, IV., Muzeum-körut 1-3.

FIÓKOK:

Arad	Fiume	Linc	Pozsony	Zágráb
Brassó	Kassa	Miskolc	Szeged	Belgrád és
Debrecen	Kolozsvár	Nagyvárad	Temesvár	Sofia
		Pécs		

Bécs: I., Kärtnnerstr. 19., VI., Mariahilferstr. 35.

A cég gyártmányai elismert jelességük révén a Keleten, továbbá Párisban és Délamerikában biztos piacra találtak.

HALTENBERGER BÉLA

ruhafestő-, vegyítisztító- és gőzmosógára

ALAPÍTÁSI
ÉV: 1910.

KASSA, SZERECSEN-U. 3.

TELEFON-
SZÁM: 70.

A gyár jelenleg is teljes üzem-
ben van s a ruhák festése és
tisztítása, valamint gallérok és
kézelők tisztítása ezidőszereint
is a rendes módon eszközölhető.
Gyász esetben ruhák soronkívül
a legjobb kivitelben festhetők.

JASCHKÓ GÉZA

KÉSZLETBEN:

Hengermüller br. könyve,
„Franz Rákóczi, und sein
Kampf für Ungarns Frei-
heit. I. kötet, ára kötve
11 korona 20 fillér.

könyv- és zeneműkereskedése

Kassa, Fő-utca 63. sz.

(Városházépület.)

ALAPÍTÁSI ÉV 1816.

Magyar könyvek : Deutsche Bücher
Livres Français : English books
Zeneművek : Ifjúsági iratok : Hirlap-
előfizetések : Irodai szerek : Harc-
téri és turista térképek : Magyar
könyvtár : Olcsó könyvtár : Samm-
lung Goeschen : Reclam's Universal-
Bibliothek : Aus Natur und Geistes-
welt : Dictionnaires Larousse : Tau-
chnitz Edition

Magyar Leszámitoló-
és Pénzváltó-Bank
== kassai fiókja ==
Fő-utca 53. szám.

Ajánlja páncélszobájában elhelyezett

Safe deposit szekrényeit

Őrzésre elfogad nyílt és a
fél peesétjével lezárt érték-
letéteket. ~~~~~

